

TLUMACZENIE TYTUŁÓW BADAŃ KLINICZNYCH W MEDYCYNIE

Mariusz Górnicz

Autor jest pracownikiem Katedry Języków Specjalistycznych UW. Od kilkunastu lat tłumaczy teksty naukowe, zwłaszcza medyczne, od kilku lat prowadzi zajęcia praktyczne z języka tekstów naukowych oraz tłumaczeń medycznych.

Ze względu na to, że specjalizuję się w tłumaczeniu tekstów medycznych, kilka razy w roku dostaję do przetłumaczenia krótkie – bardzo krótkie – teksty dotyczące badań klinicznych, przy czym zamawiająca tłumaczenie pracownica biura tłumaczeń raczy mnie mniej więcej takim wyjaśnieniem: „To taki medyczny akapit w tekście umowy. Chodzi o badanie kliniczne. Nasz tłumacz przysięgły nie zna się na takiej terminologii itp.”. Moje wystąpienie na kongresie TEPIS-u, a więc także i poniższy artykuł mają w zamierzeniu pomóc osobom niespecjalizującym się w tematyce medycznej w tłumaczeniu tytułów, a może nawet krótkich opisów badań klinicznych. Chociaż tekst dotyczy tłumaczenia z języka angielskiego na polski, może się przydać także tłumaczom z innych języków, ponieważ podaje aktualną polską terminologię.

Wydaje mi się, że nie ma potrzeby przedstawiania definicji *badania klinicznego*, ponieważ każdy mniej więcej wie, na czym taki eksperyment polega. W języku angielskim istnieją dwa synonimiczne określenia: *clinical study* oraz *clinical trial*. W tekstach polskich przeważa termin *badanie kliniczne*, ale czasem spotyka się również określenie *próba kliniczna*.

Badania kliniczne służą ocenie trzech podstawowych aspektów działania leku, określanych jako *efficacy* (*skuteczność*), *safety* (*bezpieczeństwo stosowania*) oraz *tolerability* (*tolerancja*). Należy zwrócić uwagę na polski odpowiednik drugiego terminu: wyrażenie „bezpieczeństwo aspiryny” – bez członu *stosowania* – oznacza dosłownie, że rzeczona aspiryna jest w bezpiecznym położeniu! Osoby tłumaczące na angielski powinny także wiedzieć, że termin *tolerance* oznacza brak reakcji organizmu na zbyt małą dawkę podanej substancji (np. u narkomanów czy palaczy), podczas gdy z badaniami klinicznymi związany jest termin *tolerability*, oznaczający, że działania niepożądane wywoływane przez lek są znośne dla pacjenta. W nazwach badań klinicznych wymienione wyżej terminy występują często w połączeniu z imiesłowem *oriented*, np. *efficacy-oriented study* (*badanie skuteczności*), *safety-oriented* (*[badanie] bezpieczeństwa stosowania*) itp.. W polskich tłumaczeniach nie używa się odpowiedników tego wyrazu.

Kolejna seria terminów związanych z badaniami klinicznymi ma postać: *phase I*, *phase II*, *phase III study/trial* oraz *phase IV / post-marketing study*. Dokładne informacje na temat różnic między poszczególnymi etapami badań klinicznych można znaleźć na witrynach wymienionych na końcu artykułu w „witrynografii”. Polskie odpowiedniki mają przewidywalną budowę, tzn. *badanie fazy I, II, III, IV*. Badania fazy IV różnią się od pozostałych tym, że prowadzi się je po już po zarejestrowaniu leku i uzyskaniu *zezwolenia na sprzedaż* (*marketing approval*). Stąd jego rozbudowa-

na nazwa angielska *post-marketing study*. Po polsku można mówić *badanie postmarketingowe*, choć bardziej poprawną językową nazwą jest *badanie porejestracyjne* (oraz, oczywiście, *badanie IV fazy*). Ponieważ takie badania polegają na zbieraniu danych o pacjentach przyjmujących lek przepisywany przez ich lekarzy, a nie na obserwacji wybranej grupy pacjentów leczonych w ściśle określonych warunkach, co ma miejsce w badaniach faz I-III, nie można używać wyrazu *trial* na określenie tego typu badań. Kolejną konsekwencją wykorzystania odmiennej *próby*, czyli inaczej *populacji pacjentów* ([*patient*] *sample*, *patient population*) jest podział pojęcia skuteczności leku na *efficacy*, tj. *skuteczność eksperymentalną* (badania przedrejestracyjne), oraz *effectiveness*, czyli *skuteczność rzeczywistą*, związaną z badaniami porejestracyjnymi.

Badania kliniczne z reguły mają charakter porównawczy: badany lek (przed rejestracją: *investigational drug*) porównuje się z innym lekiem referencyjnym (*reference drug*, *active comparator*) o ustalonej skuteczności lub z placebo, które nie zawiera substancji czynnej [*farmakologicznie*] [*pharmacologically*] *active substance*). *Badanie porównawcze*, to *controlled study*, co zwykle jednak tłumaczy się jako *badanie kontrolowane*. Jeżeli lek jest porównywany z placebo, w nazwie badania pojawia się przymiotnik *placebo-controlled*, tłumaczony jako [*badanie*] *z kontrolą placebo* lub, bardziej rozwlekłe, *badanie z grupą kontrolną otrzymującą placebo*. Najbardziej poprawny odpowiednik, tj. *badanie porównawcze z placebo*, nie jest jeszcze tak popularny, jak być powinien. Spotykane czasem tłumaczenie *badanie kontrolowane placebo* jest nielogiczne (czy placebo kontroluje badanie?!). Grupy pacjentów otrzymujących porównywane substancje to *treatment arms*, stąd *an aspirin arm* tłumaczymy *grupa otrzymująca aspirynę*, *g. leczona aspiryną* bądź używamy w nim rzeczownika *pacjenci*.

Przydział do grup jest z reguły losowy. W ten sposób zapobiega się sytuacji, w której lekarz podaje nowy lek np. tylko najciężej chorym pacjentom, co ma, oczywiście, wpływ na wyniki leczenia. *Randomisation* to właśnie *losowy przydział do grup* lub *randomizacja*; *Randomized study* to *badanie z losowym przydziałem do grup* lub *badanie z randomizacją*. Ten ostatni termin obecnie wypiera wcześniej stosowane określenie *badanie randomizowane*.

Utajnienie danych dotyczących pacjentów, ich chorób, reakcji na leczenie itp. jest tak samo ważne dla zachowania obiektywizmu wyników badania jak losowy przydział do grup. W tym kontekście wyróżnia się *badania otwarte* (*open-label studies*) oraz *badania (prowadzone/wykonywane) metodą pojedynczo, podwójnie lub potrójnie ślepej próby* (*single-, double-, triple-blind/-masked trials*). „Metoda ślepej próby” oznacza utajnienie nazwy leku przed pacjentami, lekarzami leczącymi pacjentów (i prowadzącymi dokumentację medyczną, na podstawie której ocenia się skuteczność itp.) lub osobami oceniającymi poprawność/kompletność dostarczanej dokumentacji – od tego, ile kategorii takich osób nie wie, jaki lek jest stosowany, zależy użyty przysłówek (*pojedynczo* itp.).

Wyprodukowanie placebo o wyglądzie identycznym z prawdziwym lekiem nie stanowi problemu. Trudniej utajnić, jaki lek jest podawany, gdy badanie dotyczy leków o różnej drodze podania lub dwóch postaci tego samego leku (np. w zastrzykach i tabletkach). W takich przypadkach jedna z grup otrzymuje lek czynny w tabletkach i

placebo w zastrzyku, a druga placebo w identycznie wyglądających tabletkach i lek czynny w zastrzyku. Jest to *badanie podwójnie pozorowane (double-dummy study)*.

Badanie równoległe / w układzie równoległym (parallel study) polega na tym, że jedna z grup (*arms*), na jakie podzielono uczestników badania, otrzymuje badany lek, a druga – lek referencyjny lub placebo. Możliwa jest także inna organizacja badania: część uczestników stosuje przez pewien czas badany lek, a następnie, po krótkiej przerwie, jest leczona placebo, natomiast pozostali pacjenci otrzymują najpierw placebo, a następnie badany lek. Jest to *badanie w układzie naprzemiennym/krzyżowym (cross-over study)*. Krótka (np. tygodniowa) przerwa przed zmianą leku (*wash-out period*) służy oczyszczeniu organizmu z wcześniej stosowanej substancji, tak by jej działanie nie miało wpływu na stan pacjenta w okresie stosowania drugiego leku.

Inne określenia pojawiające się w nazwach badań klinicznych to m.in. *multicentre/multiclinic study* – *badanie wieloośrodkowe* (prowadzone w kilku przychodniach czy szpitalach), oraz *dose-ranging study* – badanie ustalające optymalny zakres dawek leku (nie ma krótszego polskiego odpowiednika).

Pacjenci określani są w nazwach badań klinicznych jako *-naive*, lub *-experienced (patients)*: *penicillin-naive*, *Prozac-experienced*. Chodzi nie o osoby wierzące naiwnie, że zostaną wyleczone, jak sugerowała jedna z słuchaczek podczas wrześnieego wystąpienia, lecz o osoby *wcześniej nieleczone (naive)* lub *leczone (experienced)* danym lekiem. Warto też wspomnieć o różnicy między *inpatients (chorzymi leczonymi szpitalnie / hospitalizowanymi)* i *outpatients (chorzymi leczonymi ambulatoryjnie, tj. przebywającymi w domu i zgłaszającymi się na wizyty do lekarza w przychodni)*. Chyba każdy z nas był przynajmniej raz takim *outpatient*.

Kolejną subtelnością, o jakiej trzeba pamiętać, są zasady stosowania wielkich i małych liter w nazwach leków. Małą literą piszemy nazwy substancji czynnych, wielką literą – nazwy handlowe leków (każdy lek zawiera substancję czynną i *substancje pomocnicze*, czyli *excipients*). Nazw handlowych nie należy polszczyć ani odmieniać, stąd tłumaczenia *chorzy nieleczeni wcześniej penicyliną* ale *chorzy leczeni wcześniej preparatem Prozac*.

Oprócz omówionych powyżej terminów i określeń, w nazwach badań klinicznych spotyka się oczywiście nazwy chorób, których polskie odpowiedniki można z reguły znaleźć w słownikach.

Więcej informacji na temat badań klinicznych można znaleźć m.in. na następujących witrynach:

www.gcppl.com.pl

www.slam.katowice.pl/badania/komisja

www.lilly.pl – farmakoekonomika – słownik EBM (uwaga: błędy ortograficzne, np. clinical TRAIL, ale zawartość merytoryczna na wysokim poziomie)

A oto kilka przykładów rozbudowanych nazw badań klinicznych wraz z tłumaczeniami na język polski:

Double blind placebo controlled dose ranging study of the efficacy and safety of ssr149744c 100 or 300 mg for the prevention of ventricular arrhythmia.

Badanie metodą podwójnie ślepej próby z kontrolą placebo porównujące skuteczność i bezpieczeństwo stosowania [preparatu] ssr149744c (w dawce) 100 mg i 300 mg w profilaktyce komorowych zaburzeń rytmu serca.

Randomised, double-blind study to investigate the safety and efficacy of brotizolam in brotizolam-naïve insomnia outpatients.

Badanie metodą podwójnie ślepej próby z randomizacją [albo: Randomizowane badanie z podwójnie ślepą próbą] oceniające bezpieczeństwo stosowania i skuteczność brotizolamu w warunkach ambulatoryjnych u nieleczonych wcześniej tym lekiem osób cierpiących na bezsenność.

Double-blind, placebo-controlled, parallel design study comparing the effects of treatment interruption among antidepressants.

Badanie metodą podwójnie ślepej próby w układzie równoległym z grupą kontrolną otrzymującą placebo porównujące wpływ przerywania leczenia różnymi lekami przeciwdepresyjnymi.

Double-blind, single-dose, crossover comparison of terfenadine, loratadine and astemizole versus placebo.

Badanie metodą podwójnie ślepej próby w układzie naprzemiennym porównujące stosowanie pojedynczych dawek terfenadyny, loratadyny, astemizolu i placebo [uwaga: nie ma odpowiednika angielskiego wyrażenia vs.].

SUMMARY

Titles of clinical trials are a problem for translators not versed in the field of medical translation when come across such titles in legal or economic documents associated with clinical studies. This article presents basic terminology related to clinical trials in English and Polish with a view to facilitating the translation of such short texts by colleagues specialising in other areas. The terms are supplemented with definitions or descriptions, and some useful websites are suggested. Moreover, sample translations of a few titles are provided at the end.

ARKADOWNIK, EGUTERZYSTA, FORMIERZ VERSUS FORMOWACZ. O TŁUMACZENIU NAZW ZAWODÓW Z JĘZYKA POLSKIEGO NA JĘZYK NIEMIECKI

Artur Dariusz Kubacki

Autor jest doktorem nauk humanistycznych, adiunktem w Instytucie Filologii Germańskiej UŚ oraz tłumaczem przysięgłym języka niemieckiego. Prowadzi zajęcia praktyczne i seminaria dla studentów translatoryki z zakresu tłumaczeń tekstów prawnych i prawniczych oraz ekonomicznych i użytkowych. W 1997 roku założył Biuro Rachun-

kowe i Tłumaczeń „KUBART” w Chrzanowie, którym kieruje do dziś. Jest członkiem ekspertem PT TEPIS oraz STP. W 2005 roku został powołany do składu Komisji Odpowiedzialności Zawodowej Tłumaczy Przysięgłych w Ministerstwie Sprawiedliwości.

W niniejszym artykule chciałbym przedstawić i omówić problemy, z jakimi borykałem się podczas tłumaczenia indeksu zawodów i specjalności na potrzeby przygotowanego przeze mnie bilingwalnego słownika specjalistycznego z zakresu kontroli finansowo-księgowej. Ukazał się on w czerwcu 2006 roku nakładem Oficyny Ekonomicznej Wolters Kluwer w Krakowie. Prace nad nim trwały ponad dwa lata. Słownik został uzupełniony o dwujęzyczny indeks zawodów i specjalności opracowany na podstawie rozporządzenia Ministra Gospodarki i Pracy z dnia 8 grudnia 2004 r. w sprawie klasyfikacji zawodów i specjalności dla potrzeb rynku oraz zakresu jej stosowania (Dz. U. Nr 265, poz. 2644), który obejmuje ponad 2000 nazw. Przy ich tłumaczeniu wykorzystałem wersję niemiecką Międzynarodowych Standardów Klasyfikacji Zawodów ISCO-88 (*Internationale Standardklassifikation der Berufe ISCO-88*), urzędowy spis nazw zawodów opracowany przez niemiecki urząd statystyczny (*Klassifizierung der Berufe – Systematisches und alphabetisches Verzeichnis der Berufsbenennungen*) oraz dostępne na polskim i niemieckim rynku słowniki mono- i bilingwalne, a także niezmiernie przydatne zasoby światowego internetu. Na polskiej i niemieckiej witrynie internetowej dostępne są aplikacje „Kiosk z Pracą”, „Korba.pl” oraz „Beruf-net”, na których umieszczono szczegółowe informacje wspomagające poszukiwanie pracy. Zawierają one m.in. opis zawodu za pomocą definicji oraz zadania osoby, która go będzie wykonywać.

Sam pomysł narodził się w związku z codzienną praktyką translatorską, głównie związaną z tłumaczeniami uwierzytelnionymi (poświadczonymi). W ostatnich latach na warsztacie tłumacza przysięgłego pojawiają się często dokumenty potwierdzające zdobyte w Polsce wykształcenie oraz doświadczenie zawodowe. Do najważniejszych z nich należy zaliczyć świadectwa szkolne, świadectwa pracy, zaświadczenia o zatrudnieniu i zajmowanym stanowisku oraz curricula, zlecane przez klientów udających się w poszukiwaniu pracy zarobkowej do krajów niemieckojęzycznych. Zazwyczaj uwierzytelniane są wszystkie takie teksty z wyjątkiem dokumentów typu curricula, które mają pełnić rolę sprawdzianu umiejętności językowych kandydatów do pracy za granicą, a w większości przypadków tłumaczone są przez germanistów, a nie ich autorów.

Zasadniczy układ klasyfikacji, kryteria klasyfikacyjne oraz system kodowy polskiej klasyfikacji zawodów i specjalności zostały opracowane na podstawie Międzynarodowego Standardu Klasyfikacji Zawodów ISCO-88 (przyjętego w Genewie w 1987 r.), a właściwie jego nowszego wydania z 1994 roku, dostosowanego do potrzeb Unii Europejskiej. Na jego podstawie powstał także usystematyzowany zbiór zawodów i specjalności obowiązujący w krajach niemieckojęzycznych. Jednak przy tłumaczeniu polskich nazw zawodów i specjalności pojawiało się wiele problemów wymagających podjęcia określonych decyzji translacyjnych.

Tłumaczenie jednostek przekładowych, jakimi są nazwy zawodów, nie odbywa się bez analizy strukturalno-semantycznej jednostki wyjściowej. Wśród ponad 2000

polskich nazw zawodów i specjalności występują jedynie w niewielkiej ilości wyrazy proste, np. *aktor, kelner, portier, prezes, woźny, zdun*. W większości przypadków są to natomiast derywaty rzeczownikowe, których wykładnikami są formanty sufiksalne i paradygmatyczne. Warto również podkreślić, iż w nomenklaturze zawodów najistotniejszą rolę odgrywają obce formanty sufiksalne. Grzegorzczkova, Laskowski i Wróbel (red.) (1999: 389) podają, iż w systemie słowotwórczym rzeczownika ponad 40% wszystkich formantów sufiksalnych stanowią obce formanty sufiksalne. W odniesieniu do kategorii nazw wykonawców czynności nie ustępują one formantom rodzimym. W analizowanym korpusie nazw zawodów i specjalności są to takie sufiksy obce, jak np.

1. -ator, np. **eksploatator, licytator, imitator, wizytator, egzaminator**,
2. -ent, np. **dyrygent, rewident, asystent, producent**,
3. -er, np. **ankieter, monter, bileter, reporter, giloszer**,
4. -ant, np. **projektant, kosztorysant, manipulant, meliorant**,
5. -(t)or, np. **audytor, dyspozytor, kompozytor, spedytor, rekwizytor**.

Jak podają autorzy *Gramatyki* (ibidem), wśród rodzimych sufiksów dominują:

1. formanty bardzo produktywne typu -acz, -ca, -ciel (powyżej 100 derywatów), np. **hartowacz, spawacz, kierowca, sprzedawca, czyściciel, krzewiciel** (wiary),
2. formanty dość produktywne typu -arz, -nik, -ak, -ec, -(acz)ka (od 20 do 100 derywatów), np. **cholewkarz, piekarz, ratownik, rybak, śpiewak, goniec, pracza, sprzątacza**,
3. typy mało liczne z -ek, -ik, -un (od 5 do 20 derywatów), np. **skoczek, cukiernik, opiekun**,
4. typy rzadkie (poniżej 5 derywatów) i izolowane z -niczy, -el, np. **nastawniczy, stroiciel**.

Ważne uzupełnienie formantów sufiksalnych w tworzeniu rzeczowników oznaczających zawody stanowią derywaty z formatem paradygmatycznym męskim zerowym, np. *ceramika* ⇒ *ceramik* +Ø, *genetyka* ⇒ *genetyk* +Ø, lub z końcówką -a- w mianowniku motywowane nazwą dziedziny, którą zajmuje się dana osoba, np.: *psychiatria* ⇒ *psychiatra*, *ortopedia* ⇒ *ortopeda*, *foniatria* ⇒ *foniatra*, *florystyka* ⇒ *florysta*.

Nazwy zawodów występują pojedynczo lub tworzą nominalne grupy dwu- i wieloskładnikowe, np. *aktor, aktor cyrkowy, aktor scen muzycznych*. Należy tu wyjaśnić, iż grupa nominalna to struktura składniowa o dowolnej liczbie składników, której ośrodkiem jest zawsze rzeczownik lub zaimek rzeczowny, a składnikiem dostosowującym się do rzeczownika może być przymiotnik, imiesłów przymiotnikowy lub inny rzeczownik. W obrębie grup dwu- i wieloskładnikowych występują grupy przymiotnikowe (np. *lakiernik samochodowy, kreślarz techniczny*), dopełniaczowe (np. *kierownik pociągu, kontroler produkcji*), przyimkowe (np. *osoba do towarzystwa, tokarz w drewnie*) oraz ich możliwe kombinacje (np. *duchowny wyznania prawosławnego*), a także rozbudowane skupienia terminologiczne (np. *egzaminator osób ubiegających się o uprawnienia do kierowania pojazdem*), przy czym nazwa grupy nominalnej pochodzi od kategorii gramatycznej jej podrzędnika.

W analizowanym materiale można wyodrębnić takie dość często występujące struktury, jak:

1. zapożyczenia, np. bukmacher, makler, barman, hostessa, dżokej, sztautertrymer,

2. złożenia kopulatywne (wzajemnie niezhierarchizowane, w których człony są połączone ze sobą w stosunku współrzędności), np. *betoniarz zbrojarz, flisak retman, koszykarz plecionkarz, kapelusznik-czapnik, malarz-tapeciarz, złotnik-jubiler*,

3. złożenia determinatywne (wzajemnie zhierarchizowane, w których człon nadrzędny jest nośnikiem znaczenia, a człon podrzędny pełni rolę określającą):

3.1. zestawienia (ustalone struktury dwu- lub wielowyrazowe funkcjonujące w języku jako pojedynczy leksem, w których związek członów jest najluźniejszy), np. *topiarz fryty, biegły rewident, animator kultury, boy hotelowy, siostra PCK*,

3.2. zrosty (wyrazy złożone bez morfologicznych wykładników kompozycji stanowiące połączenie jakiejś struktury składniowej w jeden leksem), np. *stereotyper*,

3.3. złożenia właściwe (elementem spajającym człony jest wykładnik morfologiczny w postaci interfiksów -o- lub -i-, np. *astrofizyk, domokrażca, pletwonurek, organomistrz, serowar*).

Powyższa analiza jednostek tłumaczeniowych nazw polskich umożliwiła dokonanie ich interpretacji na podstawie moich własnych zapasów poznawczych (T. Tomaszewicz 2004: 123 i n.) (tj. wszystkich wiadomości pozajęzykowych) i dobranie do nich odpowiednich ekwiwalentów w języku niemieckim. Forma ekwiwalentu często jest odmienna pod względem strukturalnym od formy wyjściowej jednostki przekładowej.

Wykorzystując m. in. metodologię uzyskiwania ekwiwalentów nazw dwuczłonowych Iluka (1998), w przekładzie nazw zawodów i specjalności można zastosować następujące techniki tłumaczeniowe (w celu wizualizacji danego typu ekwiwalencji lub techniki tłumaczeniowej wprowadzam następujące skróty: N – rzeczownik, N_{GEN} – rzeczownik w dopełniaczu, NP_{PRÄP} – grupa przyimkowa, Adj – przymiotnik):

1. odwzorowanie struktury nazwy, np.

1.1. L₁ [N + N_{GEN}] = L₂ [N + N_{GEN}]

strażnik straży marszałkowskiej = Wächter der Marschallswache

suszarnik ceramiki i wyrobów gipsowych = Trockner der Keramik und Gipswaren

1.2. L₁ [N + NP_{PRÄP}] = L₂ [N + NP_{PRÄP}]

urzędnik do spraw licencji = Beamter bei Lizenzbehörde

urzędnik do spraw paszportów = Beamter bei Reisepassbehörde

1.3. L₁ [N + Adj] = L₂ [Adj + N]

kontroler wewnętrzny = interner Kontrolleur

mikrobiolog kliniczny = klinischer Mikrobiologe

2. odwzorowanie motywacji nazwy, np.

agent celny = Zollagent

instruktor tańca = Tanzinstructor

przedstawiciel medycyny = Medizinvertreter

3. redukcja elementów grupy wyrazowej, np.
pilot morski = *Lotse*
prezenter telewizyjny = *Moderator*
pilot żeglugi śródlądowej = *Binnenlotse*
4. poszerzenie elementów grupy wyrazowej, np.
organista = *Orgelspieler*
pamiątkarz = *Souvenirverkäufer*
parasolnik = *Regenschirmmacher*
pielęgniarka = *Krankenschwester*
pedikiurzystka = *Fußpflegerin*
piosenkarz = *Liedersänger*
5. zmiana motywu nazwotwórczego jednego ze składników nazwy, np.
realizator światła = *Lichtregisseur* (*Regisseur* = reżyser)
lekarz weterynarii = *Tierarzt* (*Tier* = zwierzę)
6. zmiana motywu nazwotwórczego obydwu składników nazwy, np.
demonstrator wyrobów = *Warenpropagandist* (*Ware* = towar, *Propagandist* = propagandzista)
7. zmiana kategorii składnika, np.
bursztyniarz = *Bernsteinjuwelier* (w *L₁* -arz – formant sufiksalny, w *L₂* złożenie dwuskładnikowe rzeczowników *bursztyn* = *Bernstein* i *jubiler* = *Juwelier*)
osoba do towarzystwa = *Gesellschaftsdame* (*Gesellschaft* – N, *Dame* – N)

Oprócz wyżej wymienionych sposobów pozyskiwania ekwiwalentów w języku docelowym zaproponowanych przez Iluka chciałbym przedstawić poniżej kilka własnych propozycji translatorskich, z których część może pretendować do określenia ich mianem „techniki tłumaczeniowej”, o ile sprawdziłaby się ona na innym materiale językowym. Propozycje te pojawiły się w wyniku rozwiązywania problemów, na jakie natknąłem się podczas tłumaczenia poszczególnych nazw zawodów czy też specjalności. Warto podkreślić fakt, iż przy poszukiwaniu ekwiwalentu w *L₂* stale stosowałem analizę językoznawczą (klasyczną analizę strukturalno-semantyczną poszczególnych składników jednostki tłumaczeniowej na każdym z jej poziomów).

Podstawowe techniki translacyjne można ująć w następujące grupy:

1. Techniki tłumaczenia zapożyczeń

Dobór odpowiedniego ekwiwalentu w *L₂* oparty jest na wykorzystaniu zapożyczeń językowych pochodzących z języka angielskiego lub francuskiego czy też wyrazów rodzimych pochodzących ze struktur języka niemieckiego, np.

dżokej = *Jockey*
hostessa = *Hostess*
stewardesa = *Stewardess*
sufler = *Souffleur*
bukmacher = *Buchmacher*
sztauer-trymer = *Stauer und Trimmer*
szyper = *Schiffer*

2. Techniki tłumaczenia złożeń kopulatywnych

Złożenia kopulatywne w polszczyźnie pisane są albo z łącznikiem stawianym pomiędzy dwoma rzeczownikami, albo bez łącznika (składają się wówczas z dwóch wyrazów występujących obok siebie). W niemczyźnie można zastosować spójnik *und* lub złożenie dwuskładnikowe. Użycie pisowni z łącznikiem jest okazjonalne i odnosi się raczej do języka potocznego (brak takiej formy zapisu w urzędowym spisie nazw zawodów), np.

betoniarz zbrojarz = Beton- und Stahlbetonbauer

flisak retman = Flößer und Floßführer

kapelusznik-czapnik = Hut- und Mützenmacher

malarz-tapeciarz = Maler und Tapezierer

złotnik-jubiler = Goldschmied und Juwelier

koszykarz plecionkarz = Korbflechter

inżynier elektryk = Elektroingenieur

technik obuwnik = Schuhtechniker

rolnik łąkarz = Wiesenbauarbeiter

3. Techniki tłumaczenia złożeń determinatywnych

3.1. Techniki tłumaczenia zestawień

Polskim zestawieniom dwuskładnikowym (zazwyczaj połączenia rzeczownika z przymiotnikiem lub rzeczownika z rzeczownikiem w dopełniaczu) najczęściej odpowiadają niemieckie ekwiwalenty w formie złożeń dwuskładnikowych oraz złożeń wieloskładnikowych, np.

animator kultury = Kulturanimateur

biegły rewident = Bücherrevisor / Buchprüfer

boy hotelowy = Hotelboy

radca prawny = Rechtsberater

topiarz fryty = Frittenschmelzer

protetyk słuchu = Hörprothetiker

siostra PCK = Polnishes-Rotes-Kreuz-Schwester

manewrowy metra = U-Bahn-Rangierer

3.2. Techniki tłumaczenia złożeń właściwych

Złożenia właściwe w języku polskim także posiadają ekwiwalenty w postaci złożeń w języku niemieckim, co znacznie ułatwia proces wyszukiwania ekwiwalentu, np.

astrofizyk = Astrophysiker

organomistrz = Orgelmeister

pletwonurek = Froschmann

serowar = Käsehersteller

toromistrz = Rottenmeister

gleboznawca = Bodenkundiger

Jedynym wyjątkiem od tej reguły jest nazwa zawodu *domokrążca*, której odpowiada w niemieckim rzeczownik derywowany *Hausierer*.

4. Techniki tłumaczenia nazw zawodów z formantem paradygmatycznym zerowym lub z końcówką *-a-* w mianowniku

Proces słowotwórczy przebiega w obydwu językach w ten sam sposób: derywaty motywowane są przez nazwę dziedziny, którą zajmuje się osoba nazwana przez derywat, zaś podstawami tych nazw są rzeczowniki obce, głównie pochodzenia grecko-łacińskiego. W języku polskim nazwa zawodu powstaje przy użyciu formantu paradygmatycznego zerowego lub końcówki *-a-* w mianowniku, w języku niemieckim stosuje się także formant paradygmatyczny zerowy lub formanty sufiksalne *-e* i *-er*, np.

florysta = *Florist* (osoba zajmująca się florystyką)

etnograf = *Ethnograph* (osoba zajmująca się etnografią)

geograf = *Geograph* (osoba zajmująca się geografią)

epidemiolog = *Epidemiologe* (osoba zajmująca się epidemiologią)

geolog = *Geologe* (osoba zajmująca się geologią)

logopeda = *Logopäde* (osoba zajmująca się logopedią)

genetyk = *Genetiker* (osoba zajmująca się genetyką)

geofizyk = *Geophysiker* (osoba zajmująca się geofizyką)

polityk = *Politiker* (osoba zajmująca się polityką)

5. Techniki tłumaczenia nazw zawodów przez wykorzystanie definicji

W oficjalnym spisie zawodów występują zawody nietypowe, można je wręcz określić jako okazjonalne, dla których dobór ekwiwalentu niemieckiego nie był możliwy bez zapoznania się z ich definicją. Dzięki porównaniu definicji zaczerpniętych ze słowników wyrazów obcych oraz polskich i niemieckich stron internetowych można było uzyskać w języku niemieckim odpowiedni ekwiwalent w postaci rzeczownika derywowanego lub złożenia, np.

arkadownik = *Jacquardweber* (obsługuje tzw. żakardy, czyli tradycyjne maszyny tkackie, na których powstają m.in. stroje do filmów; wykonuje prace związane ze sznurowaniem mechanizmów żakarda i ustawianiem ich na krosnach)

agent klarujący = *Schiffsklarierer* (reprezentuje interesy właściciela statku, czuwając nad prawidłową obsługą statku w porcie oraz terminowym jego wejściem i wyjściem, załatwia wszelkie zlecenia dotyczące ładunków, finansów i zaopatrzenia statku)

alpinista przemysłowy = *Industriekletterer* (instaluje reklamy i inne urządzenia na wysokich budynkach, kominach, wieżach i masztach, czyści, maluje,

uszczelnia, remontuje ich elewacje, posługując się specjalistycznym sprzętem stanowiącym wyposażenie obiektu lub typowym sprzętem alpinistycznym (liny, haki, wciągarki, raki itp.) w celu poruszania się w pionie lub poziomie)

giloszer = *Guillocheur* (obsługuje gilotynę, ale... w zakładach przemysłowych, np. w hutach szkła i metalu. W wytwórniach papierów wartościowych to artysta rzemieślnik, który zajmuje się np. komponowaniem z nitek ramek w papierach wartościowych)

moletownik = *Molletier* (przenosi na walec drukarski symbole, rysunki z gotowego projektu znaczka pocztowego, skarbowego lub sądowego z utwardzonej płytki stalorytniczej; stanowisko istniejące w wytwórniach papierów wartościowych i mennicy)

manipulant drewna okrągłego = *Rundholzauslänger* (ocenia przydatność drewna okrągłego krajowego i egzotycznego oraz wyznacza miejsca podziału dłużyc w celu racjonalnego wykorzystania drewna)

myglowacz = *Holzstapler* (układa w stosy (*mygły*) drewno okrągłe za pomocą urządzeń mechanicznych w celu zabezpieczenia go przed ujemnymi wpływami warunków atmosferycznych)

6. Techniki tłumaczenia nazw zawodów zawierających identyczne podstawy słowotwórcze ale różne formanty sufiksalne

Czasami zdarzało się, iż w polskim korpusie nazw zawodów i specjalności były obecne rzeczowniki utworzone za pomocą identycznych podstaw słowotwórczych, ale różnych sufiksów. W takiej sytuacji niemieczyzna posługuje się albo takimi samymi rzeczownikami z sufiksem *-er*, albo różnymi formantami sufiksalnymi (rodzimym *-er* lub jego rozbudowaną obcą wersją *-ierer* będącą następstwem motywacji wtórnej, lub sufiksem obcym *-eur*) czy nawet złożeniami, np.

hartowacz vs. *hartownik* = *Härter*

motorniczy (tramwaju) vs. *motorzysta (statku morskiego)* = *Führer*

odlewacz vs. *odlewnik* = *Gießer*

suszarnik (ceramiki) vs. *suszarniowy (drewna)* = *Trockner*

cechowacz vs. *cechowniczy* = *Markierer (Stempler)* vs. *Probiermeister (Probemeister)*

formierz vs. *formowcz* = *Former* vs. *Formierer*

monter vs. *montażysta (dekoracji)* = *Monteur* vs. *Meister (Dekorationsmeister)*

modelarz odlewniczy vs. *modelarz odlewnik* = *Modellformer* vs. *Modelleur*

szklarz vs. *szkliwierz* = *Glaser* vs. *Glasierer*

7. Techniki tłumaczenia zawodów z rzeczownikami typu: kierownik, kontroler, maszynista, monter, operator, organizator, pilot

Przy tego rodzaju rzeczownikach, stanowiących nadrzędniki grup nominalnych, tłumacz musi uważać na to, aby nie naruszyć reguł łączliwości obowiązujących w języku docelowym. W związku z tym musi on skonsultować się z rodzimym użytkownikiem języka w celu wyboru poprawnego ekwiwalentu, o ile słownik okazuje się pod tym względem źródłem niewystarczającym, co – nawiasem mówiąc – zdarza się nadzwyczaj często, np.

kierownik małego przedsiębiorstwa = Leiter eines kleinen Unternehmens

kierownik pociągu = Zugführer

kierownik działu finansowego = Finanzdirektor

kontroler produkcji = Produktionskontrolleur

kontroler biletów = Fahrkartenschaffner

maszynista doku = Dockmaschinist

maszynista kotła = Kesselmaschinist / Kesselfahrer

maszynista maszyn offsetowych = Bediener von Offsetdruckmaschinen

monter akordeonów = Akordeonmacher

monter żaluzji = Jalousiemontierer

monter rusztowań = Gerüstmonteur

operator automatów spawalniczych = Bediener von Schweißautomaten

operator maszyn leśnych = Führer von forstwirtschaftlichen Maschinen

operator wprowadzania danych = Datenerfasser

organizator transportu drogowego = Organisator des Straßentransports

organizator usług cateringowych = Veranstalter der Cateringleistungen

organizator usług pogrzebowych = Leichenbestatter

pilot morski = Lotse

pilot samolotowy = Flugpilot

pilot wycieczek = Reiseleiter / Reiseführer

8. Techniki tłumaczenia nazwy zawodu w przypadku braku tak wyodrębnionej profesji w oficjalnym spisie nazw zawodów w Niemczech

Jeżeli w Polsce występuje jakiś zawód, który nie ma swojego odpowiednika w Niemczech, to tłumacz może ukuć nowy termin lub posłużyć się ekwiwalentem opisowym, np.

stokazowy = Lagerhalter für flüssige Waren (Produkte)

wybieracz monet (żetonów) z automatu = Automatencaterer (nimmt Spielmarken vom Automaten heraus)

Streszczając nasze rozważania, należy podkreślić, że przekładając nazwy zawodów, tłumacz musi zwracać uwagę na:

1. niemieckie konwencje dotyczące kształtowania złożzeń kopulatywnych,
2. różnice w zakresie stosowania formantów paradygmatycznych i sufiksalnych,
3. zjawisko konwergencji oraz dywergencji.

Ponadto w przypadku zawodów nietypowych jedynym wyjściem może okazać się porównywanie definicji nazw polskich i niemieckich, zaś w przypadku braku odpowiednika danego zawodu konieczne staje się albo użycie konstrukcji opisowej, albo podjęcie ryzykownej decyzji o utworzeniu neologizmu.

Bibliografia

- Dąbbska-Prokop, U. (red.) (2000), *Mała encyklopedia przekładoznawstwa*. Częstochowa: Wydawnictwo Wyższej Szkoły Języków Obcych i Ekonomii. 107 i n.
- Grzegorzczak, R., R. Laskowski, H. Wróbel (red.) (1999), *Gramatyka współczesnego języka polskiego. Morfologia*. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN. 389 i n.
- Iluk, J. (1998), „Problemy tłumaczenia nazw medycznych na przykładzie języka polskiego i niemieckiego”, *Glottodidactica*, XXVI/1998, 123-136.
- Internationale Standardklassifikation der Berufe ISCO-88* (Międzynarodowe Standardy Klasyfikacji Zawodów ISCO-88), <http://www.gesis.org> (25.09.2006).
- Klassifizierung der Berufe – Systematisches und alphabetisches Verzeichnis der Berufsbenennungen, Statistisches Bundesamt, Ausgabe 1992.
- Kubacki, A. D. (2006), *Niemiecko-polski, polsko-niemiecki słownik z zakresu kontroli finansowo-księgowej z indeksem zawodów i specjalności*. Kraków: Wydawnictwo Oficyna Ekonomiczna Wolters Kluwer Polska.
- Polański, K. (red.) (1999), *Encyklopedia językoznawstwa ogólnego*. Wrocław: Wydawnictwo Zakład Narodowy im. Ossolińskich.
- Tomaszkiewicz, T. (2004), *Terminologia tłumaczenia*. Poznań: Wydawnictwo Naukowe UAM. 123 i n.
- Wróbel, H. (2001), *Gramatyka języka polskiego*. Kraków: Spółka Wydawnicza Od Nowa. 233.

Strony internetowe

- <http://infobub.arbeitsagentur.de/berufe> (25.09.2006, Berufnet, DE)
- <http://praca.korba.pl> (25.09.2006, Korba, PL)
- <http://kiosk.gluchow.infocentrum.com.pl> (25.09.2006, Kiosk z Pracą, PL)

SUMMARY

The article is devoted to an analysis of translation techniques to be applied to occupation names from Polish into German. In its first part the author examines the grammatical construction of occupation names in the form of simple words, derivative words, nominal groups, loanwords and compounds. In its second part he presents techniques of their translation, such as copying the name structure, literal translation, reduction and extension of word group components, word substitution with regard to one- or two-name structural components, and the change of a component grammatical category. He examines the translation techniques of loanwords, compounds, occupation names with a paradigmatic morpheme, as well as the translation which makes use

of a name definition, along with possible ways of translating if there is no corresponding occupation in the German-speaking area.

ANALIZA PORÓWNAWCZA NAZW SPÓŁEK W PRAWIE POLSKIM, ANGIELSKIM I AMERYKAŃSKIM W WYBRANYCH SŁOWNIKACH

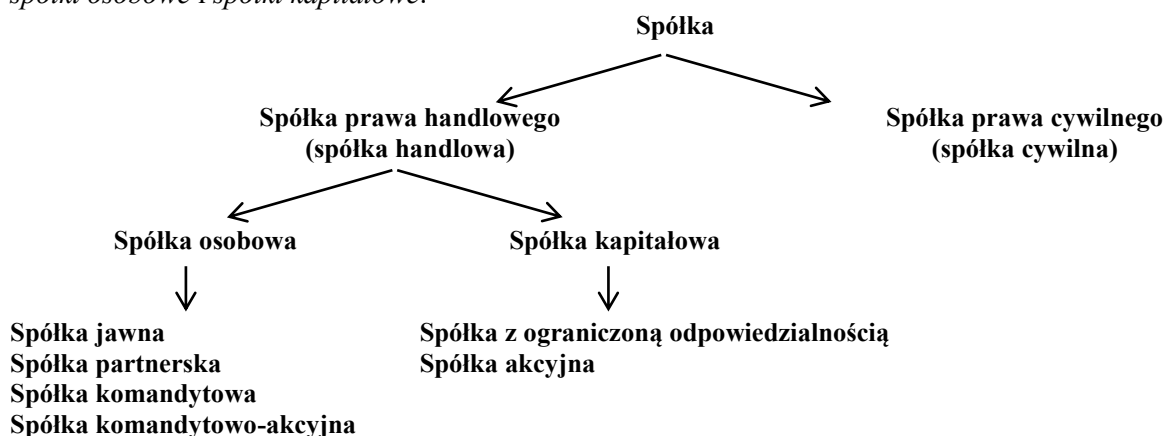
Łucja Biel

Autorka jest doktorem nauk humanistycznych, adiunktem w Zakładzie Badań nad Przekładem i Komunikacją Międzykulturową w Instytucie Anglistyki Uniwersytetu Gdańskiego, czynnym tłumaczem tekstów ekonomiczno-prawniczych i tłumaczem przysięgłym. Ukończyła specjalność translatorską na Filologii Angielskiej UJ, jest absolwentką Szkoły Prawa Amerykańskiego (Chicago-Kent School of Law i UG), a obecnie słuchaczem Kursu Prawa Brytyjskiego i Europejskiego (University of Cambridge).

Nazwy spółek dobrze ilustrują kluczowe właściwości terminów prawnych: ich „zakorzenienie” w konkretnym systemie prawnym oraz aktywowanie całej sieci powiązań i wiedzy. Powoduje to inherentną nieprzystawalność pojęć prawnych między systemami (cf. Šarčević 1997). Jak podkreśla Sager, o poznaniu pełnego znaczenia pojęcia można mówić dopiero wtedy, gdy znamy jego dokładne miejsce w strukturze wiedzy danej dziedziny (2001: 259). Celem artykułu jest nakreślenie szerszych ram dla nazw spółek oraz pokazanie ich miejsca w klasyfikacji stosowanej przez prawo polskie, angielskie i amerykańskie.

1) Spółki w prawie polskim

W prawie polskim wyróżnia się dwa podstawowe rodzaje spółek: *spółki prawa cywilnego* powstające na bazie kodeksu cywilnego z 1964 r. oraz *spółki prawa handlowego* tworzone na mocy kodeksu spółek handlowych z 2000 r., które dzieli się na *spółki osobowe* i *spółki kapitałowe*.

Spółka cywilna, która nie posiada osobowości prawnej ani statusu przedsiębiorcy, nie ma ekwiwalentu funkcjonalnego w prawie angielskim, w którym nie istnieje podział na spółki prawa handlowego i prawa cywilnego. Najbardziej adekwatnym ekwiwalentem jest *private partnership*, *civil law partnership* lub *civil law association*. Pojawiający się w słownikach ekwiwalent dosłowny *civil partnership* jest błędny, gdyż w prawie angielskim oznacza związek małżeński między osobami tej samej płci.

Nazwę **spółka osobowa** należałoby tłumaczyć jako *partnership* (w niektórych słownikach można spotkać „fałszywych przyjaciół”: *personal partnership* czy *private company*). Tego typu spółki nie mają osobowości prawnej i wymagają rejestracji w Krajowym Rejestrze Sądowym. W **spółce jawnej** wspólnicy odpowiadają osobiście i solidarnie całym majątkiem za zobowiązania spółki. **Spółka komandytowa** jest podobna do spółki jawnej, ale przynajmniej jeden wspólnik (komplementariusz) odpowiada całym majątkiem za jej zobowiązania, z kolei komandytariusz odpowiada do wysokości wniesionego wkładu (sumy komandytowej). Spółka partnerska i spółka komandytowo-akcyjna zostały wprowadzone przez nowy kodeks w roku 2000. **Spółkę partnerską** mogą zakładać wyłącznie osoby fizyczne wykonujące wolny zawód (np. tłumacze przysięgli) i na ogół partner nie odpowiada swoim majątkiem za zobowiązania innych partnerów. **Spółka komandytowo-akcyjna** stanowi połączenie spółki komandytowej i akcyjnej. Przynajmniej jeden wspólnik (komplementariusz) odpowiada bez ograniczeń za zobowiązania spółki, a akcjonariusze odpowiadają do wysokości posiadanych akcji. Jej minimalny kapitał zakładowy wynosi 50 tys. PLN.

W **spółkach kapitałowych**, które mają osobowość prawną, wspólnicy odpowiadają za zobowiązania spółki do wysokości wniesionego kapitału. Najlepszym ekwiwalentem funkcjonalnym nazwy *spółka kapitałowa* jest *company* (EN) lub *corporation* (US), a jak słusznie zauważa Żebrowski ekwiwalent dosłowny *capital company* jest tautologią (2003: 59). W **spółce z ograniczoną odpowiedzialnością** minimalny kapitał zakładowy wynosi 50 tys. PLN. Spółka nie może być notowana na giełdzie i podlega mniej rygorystycznym wymogom niż **spółka akcyjna**, która musi na przykład ustanowić radę nadzorczą. Minimalny kapitał zakładowy w spółce akcyjnej wynosi 500 tys. PLN.

Poniższa tabela przedstawia angielskie ekwiwalenty polskich spółek handlowych w trzech tłumaczeniach kodeksu spółek handlowych (KSH) wydanych przez Wydawnictwo TEPIS (obecnie Translegis), Zakamycze i C.H. Beck oraz dodatkowe ekwiwalenty pojawiające się w wybranych słownikach prawniczych i ekonomicznych, których wykaz zamieszczono na końcu artykułu.

	Rodzaj spółki handlowej	Tłumaczenia KSH	Słowniki
Spółki osobowe	spółka jawna [sp.j.]	<i>registered partnership</i>	<i>general/ordinary partnership</i> <i>*unlimited company</i> <i>*general mercantile partnership</i>
	spółka partnerska [sp.p.]	<i>professional partnership</i>	<i>limited liability partnership</i>
	spółka komandytowa [sp.k.]	<i>limited partnership</i>	<i>*partnership limited by shares</i> <i>*company limited by guarantee</i> <i>*limited company</i>

	spółka komandytowo-akcyjna [S.K.A.]	<i>limited joint-stock partnership</i>	<i>*mixed joint-stock and limited company</i>
Spółki kapitałowe	spółka z ograniczoną odpowiedzialnością [sp. z o.o.]	<i>limited liability company</i>	<i>private limited company</i> <i>private company</i> <i>close corporation</i> <i>private corporation</i> <i>privately-held corporation</i> <i>*limited company</i>
	spółka akcyjna [S.A.]	<i>joint stock company</i>	<i>public limited company</i> <i>private limited company</i> <i>publicly held corporation</i> <i>*registered company</i> <i>*public limity company</i> <i>*company limited by share</i>

* Gwiazdką oznaczono ekwiwalenty błędne. Można przykładowo zauważyć brak rozróżnienia przez niektórych autorów między *partnership* a *company* oraz literówki (*limity* zamiast *limited* czy *limited by share* zamiast *limited by shares*).

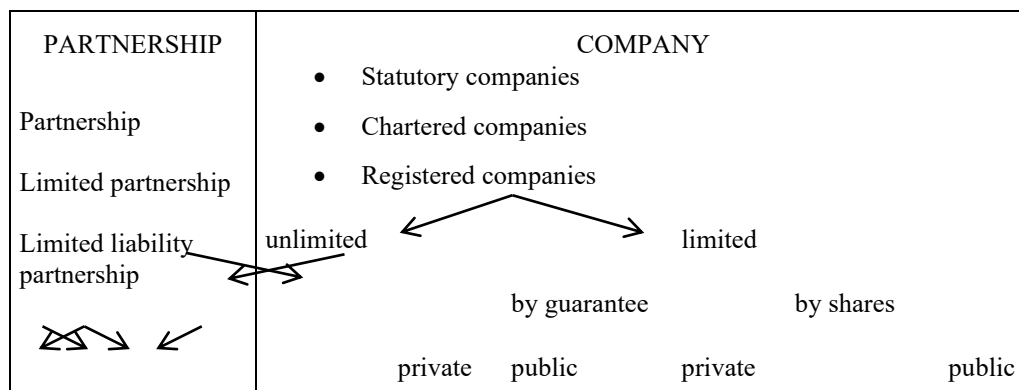
Warto podkreślić, że we wszystkich tłumaczeniach KSH pojawiają się identyczne angielskie odpowiedniki, a powszechne ich powielanie w innych publikacjach anlogicznych wskazuje, iż zyskały status terminologii autorytatywnej. Z wyjątkiem spółki komandytowej są to ekwiwalenty ukierunkowane na język źródłowy. Ekwiwalent funkcjonalny można by również zastosować w przypadku spółki partnerskiej, której forma jest bardzo zbliżona do angielskiej i amerykańskiej *limited liability partnership*. Z kolei bardziej „czytelny” ekwiwalent spółki komandytowo-akcyjnej wydaje się być niemieckie rozwiązanie *partnership limited by shares* na oznaczenie podobnej spółki *Kommanditgesellschaft auf Aktien*, ponieważ polską spółkę klasyfikuje się według modelu francusko-niemieckiego (Lewandowski 2005: 23). Angielskie ekwiwalenty nazw polskich spółek omówiłam szczegółowo w artykule „Incongruity of Company Law Terms: Categorization of Polish Business Entities and their English Equivalents” (Biel 2006). Warto również sięgnąć do uzasadnienia Kierzkowskiej dla wyboru *limited liability company* jako ekwiwalentu sp. z o.o. (2002: 105-109).

2) Spółki w prawie angielskim

Prawo angielskie wyróżnia spółki osobowe *partnerships* i spółki kapitałowe *companies*, traktując je jako dwa odrębne pola semantyczne. W wielu systemach prawnych obszar ten stanowi jedno pole semantyczne określane pojedynczym terminem, np. *spółka* (PL), *Gesellschaft* (DE), *société* (FR).

Angielskie prawo spółek nie jest skodyfikowane i jest regulowane przez szereg ustaw, w tym m.in.: *Partnership Act 1890*, *Companies Act 1985* i *1989*, *Limited Partnership Act 2000*. Spółki osobowe dzieli się na: 1) (*unlimited /general*) *partnerships* (zwane najczęściej *partnerships*), 2) *limited partnerships* i 3) *limited liability partnerships*. Prawo angielskie wyróżnia trzy kategorie spółek kapitałowych (*company*) w zależności od sposobu ich tworzenia (*incorporation*): 1. ***registered companies*** – spółki

tworzone przez rejestrację na mocy ustaw o spółkach kapitałowych (*Companies Acts*), 2. **statutory companies** – spółki tworzone na mocy specjalnych uchwał Parlamentu, 3. **chartered companies** – spółki tworzone na mocy tzw. *royal charter*, czyli przywileju królewskiego. Najwięcej spółek tworzy się przez rejestrację – pozostałe dwie formy są rzadko wybierane, głównie przez organizacje charytatywne (Griffin 2000: 48).

W spółce (*unlimited/general*) **partnership** wspólnicy osobiście i solidarnie odpowiadają całym majątkiem za zobowiązania spółki. Jej forma jest bardzo zbliżona do polskiej spółki jawnej, chociaż w przypadku angielskiej spółki nie jest wymagana rejestracja. Ekwiwalentem najczęściej pojawiającym się w słownikach jest *spółka jawna* i *spółka handlowa jawna*. Dodawanie słowa „handlowa” wydaje się jednak zbędne, ponieważ w prawie angielskim nie funkcjonuje rozróżnienie na spółki handlowe i spółki cywilne. W spółce **limited partnership** (LP) przynajmniej jeden wspólnik (*general partner*) odpowiada bez ograniczeń za zobowiązania spółki, a komandytariusze (*limited partners*), odpowiadają do wysokości wkładu. Aby założyć *limited partnership*, należy złożyć specjalny formularz w urzędzie rejestracyjnym *Companies House*. Forma spółki jest bardzo zbliżona do polskiej spółki komandytowej. Spółka **limited liability partnership** została wprowadzona w 2000 roku. Ma ona osobowość prawną (jest tzw. *body corporate*), ale jest opodatkowana jak *partnership*. Nie ma kapitału akcyjnego i podlega mniej rygorystycznym wymogom niż spółki kapitałowe. Odpowiedzialność wspólników z tytułu ogólnych zobowiązań spółki jest ograniczona, ale ponoszą oni nieograniczoną odpowiedzialność za własne zaniedbania. Ten rodzaj spółki jest wybierany głównie przez przedstawicieli zawodów wolnych (Lowry i Dignam 2005: 5), a spółka wykazuje duże podobieństwo do polskiej spółki partnerskiej. W części słowników *limited liability partnership* w ogóle się nie pojawia, a jeżeli jest ujmowana to błędnie jako *spółka z ograniczoną odpowiedzialnością*.

Rejestrowane spółki kapitałowe (*registered companies*) dzieli się na spółki, w których odpowiedzialność wspólników jest nieograniczona (*unlimited company*) i spółki, w których odpowiedzialność wspólników jest ograniczona (*limited company*). Pomimo iż **unlimited company** ma osobowość prawną, odpowiedzialność wspólników jest nieograniczona, jednak inaczej niż w spółkach osobowych. Z reguły wspólnik nie

może być pozwany przez wierzyciela - wierzyciel musi najpierw uzyskać w sądzie nakaz likwidacji spółki, po czym wspólnicy wnoszą na poczet zadłużenia wkłady określone w umowie spółki (Griffin 2000: 51-2). Ten rodzaj spółki nie ma odpowiednika w polskim systemie, a w słownikach najczęściej pojawia się ekwiwalent *spółka z nieograniczoną odpowiedzialnością*.

Spółki typu *limited companies* dzieli się w zależności od dostępności kapitału na *private* i *public companies*. Udziały/akcje *private companies* nie są ogólnie dostępne. Spółka musi mieć przynajmniej 1 udziałowca i 1 dyrektora. Nie ma żadnego wymogu co do minimalnego kapitału. Akcje *public companies* [plc] znajdują się w obrocie publicznym; są to na ogół spółki giełdowe lub spółki notowane na rynkach alternatywnych. Muszą mieć przynajmniej 2 akcjonariuszy i 2 dyrektorów, podlegają bardziej rygorystycznym wymogom, a minimalny kapitał zakładowy wynosi 50 tys. GBP. Kolejna kategoria podziału spółek *limited companies* wiąże się z formą ograniczenia odpowiedzialności wspólników lub akcjonariuszy, która może być 1) *limited by guarantee* i 2) *limited by shares*. W przypadku *companies limited by guarantee* (*private company limited by guarantee not having a share capital*, *private company limited by guarantee having a share capital* i *public company limited by guarantee and having a share capital*) odpowiedzialność wspólników ograniczona jest do wysokości sumy gwarancyjnej określonej w umowie spółki i wnoszonej w momencie likwidacji spółki. Tego typu spółki zakładane są przede wszystkim przez organizacje charytatywne (Griffin 2000: 50). W polskim systemie *company limited by guarantee* w ogóle nie występuje; najlepszym ekwiwalentem ukierunkowanym na źródło jest *spółka z odpowiedzialnością ograniczoną do sumy gwarancyjnej* (nieprawidłowe są z kolei pojawiające się w słownikach ekwiwalenty: *spółka z odpowiedzialnością ograniczoną do wysokości udziałów* lub *do sumy wysokości udziałów*). W *company limited by shares* odpowiedzialność wspólników/akcjonariuszy ogranicza się do wysokości udziału w kapitale. Tego typu spółki są najbardziej zbliżone do polskiej *spółki z ograniczoną odpowiedzialnością* i *spółki akcyjnej*, ale aby poprawnie przetłumaczyć tę nazwę, tłumacz musi wiedzieć, czy ma do czynienia ze spółką publiczną czy niepubliczną. Słowniki proponują również ekwiwalenty źródłopodobne (*spółka z odpowiedzialnością ograniczoną do wartości kapitału nominalnego* lub *spółka z odpowiedzialnością ograniczoną do wysokości udziałów*). Z kolei aby prawidłowo przetłumaczyć nazwę *private limited company*, tłumacz powinien sprawdzić, czy w danym przypadku *limited* oznacza *limited by shares* czy *limited by guarantee*.

	Nazwa spółki	Słowniki
Partnership	(unlimited/general) partnership	<i>spółka jawna</i> * <i>spółka handlowa jawna</i>
	limited partnership	<i>spółka komandytowa</i>
	limited liability partnership	<i>spółka partnerska</i> * <i>spółka z ograniczoną odpowiedzialnością</i>
C	unlimited company	<i>spółka z nieograniczoną odpowiedzialnością</i>

private limited company	<i>spółka z ograniczoną odpowiedzialnością</i> <i>*spółka osobowa z ograniczoną odpowiedzialnością</i> <i>spółka akcyjna, spółka prywatna</i> <i>prywatna spółka akcyjna, prywatna spółka udziałowa</i>
-private company limited by shares	<i>spółka akcyjna (to może być również sp. z o.o.)</i>
-private company limited by guarantee	<i>*spółka z ograniczoną odpowiedzialnością (do wysokości udziałów)</i>
public limited company	<i>spółka akcyjna, publiczna spółka akcyjna</i> <i>spółka giełdowa</i> <i>*publiczna spółka akcyjna z ograniczoną odpowiedzialnością</i>
-public company limited by shares	-
-public company limited by guarantee	-

Angielski system klasyfikacji spółek dosyć istotnie odbiega od systemu polskiego, zwłaszcza w przypadku spółek kapitałowych, których podział opiera się na odmiennych kryteriach. Potwierdzają to również rozbieżności między słownikami. Ponieważ spółek kapitałowych jest znacznie więcej w prawie angielskim, niemożliwe jest znalezienie ekwiwalentów funkcjonalnych oddających w dostatecznym stopniu niuanse znaczeniowe. W przypadku spółek osobowych problem ten nie występuje. Ze względu na duże różnice między systemami należy podawać w nawiasie termin angielski.

3) Spółki w prawie amerykańskim

Spółki w prawie amerykańskim są regulowane przez przepisy prawa stanowego. Do spółek osobowych zalicza się *partnership (general partnership)*, *limited partnership*, *limited liability partnership*, *limited liability limited partnership* oraz spółka hybrydowa *limited liability company*. Spółka ***general partnership*** jest podobna do spółki jawnej, w której wspólnicy odpowiadają bez ograniczeń za zobowiązania spółki. ***Limited partnership*** (LP) przypomina spółkę komandytową, z tym że wspólnicy mogą wybrać formę opodatkowania jako *partnership* (spółka osobowa) lub *corporation* (spółka kapitałowa). W ***limited liability partnership*** (LLP lub RLLP – *registered limited liability partnership*), która najpierw została wprowadzona w stanie Teksas w roku 1991, wspólnicy odpowiadają bez ograniczeń za własną działalność, ale ich odpowiedzialność za ogólne zobowiązania spółki jest ograniczona. Spółka może wybrać formę opodatkowania jako *partnership* lub *corporation*. Według Krześniaka jej polskim odpowiednikiem jest spółka partnerska (2003: 146). ***Limited liability limited partnership*** (LLLP) jest rodzajem spółki komandytowej, w której odpowiedzialność komplementariuszy (*general partners*) nie jest nieograniczona (zakres ograniczenia odpowiedzialności różni się w poszczególnych stanach). ***Limited liability company*** (LLC) jest spółką hybrydową łączącą niepodatkowe korzyści spółek kapitałowych z podatkowymi korzyściami spółek osobowych. Przepisy regulujące jej funkcjonowanie różnią się w poszczególnych stanach. Odpowiedzialność wspólników jest ograniczo-

na, ale nie mogą oni swobodnie przenosić udziałów w spółce; spółka podlega mniej rygorystycznym przepisom niż spółki kapitałowe.

W amerykańskich spółkach kapitałowych odpowiedzialność wspólników za zobowiązania spółki jest zawsze ograniczona, dlatego w przeciwieństwie do terminologii angielskiej nie stosuje się określnika *limited*, bo to znaczenie jest już zawarte w słowie *corporation* (Rossini 1998: 119). Spółki typu *corporation* dzieli się na: *corporation for profit*, *corporation not for profit* i *government-owned corporation*. Pierwsze spółki obejmują zarówno duże, często notowane na giełdzie **public corporations** (zwane też *publicly-held corporations*), **professional corporations** (kapitałowa wersja spółka partnerskiej, zakładana przez przedstawicieli wolnych zawodów), jak i małe, często rodzinne firmy **close corporations** (*closely-held corporations/private corporation*). Dlatego też automatyczne tłumaczenie *corporation* jako *korporacja* może być błędne.

Inna klasyfikacja spółek wiąże się z ich statusem podatkowym. **S Corporation** (zwana również *Subchapter S corporation / tax-option corporation*) to spółka opodatkowana jak spółka osobowa na podstawie podrozdziału S kodeksu podatkowego. Ten status dostępny jest wyłącznie dla spółek, w których liczba wspólników nie przekracza 75. Pozostałe spółki, które nie mają statusu spółki S, zwane są **C Corporation** (*Subchapter-C corporation*).

Warto również zwrócić uwagę na nietypowe użycie terminu „foreign”. Spółki tworzy się na mocy prawa stanowego i rejestruje się je w konkretnym stanie. I tak *domestic corporation* oznacza spółkę zarejestrowaną w danym stanie, *foreign corporation* (lub *out-of-state corporation*) to spółka zarejestrowana w innym stanie, z kolei spółkę zarejestrowaną w innym państwie określa się mianem *alien corporation* (cf. Mallor et al. 2004: 896).

	Nazwa spółki	Słowniki
Partnership	<i>partnership (general partnership)</i>	<i>spółka jawna</i> <i>spółka handlowa jawna</i>
	<i>limited partnership</i>	<i>spółka komandytowa</i> <i>*spółka z ograniczoną odpowiedzialnością</i> <i>*spółka jawna</i>
	<i>limited liability partnership</i>	<i>spółka partnerska</i> <i>*spółka z ograniczoną odpowiedzialnością</i>
	<i>limited liability limited partnership</i>	-
	<i>limited liability company</i>	<i>*spółka z ograniczoną odpowiedzialnością</i>
Corporation	<i>public corporation (publicly-held)</i>	<i>*osoba prawna prawa publicznego</i> <i>*korporacja prawa publicznego (państwowa)</i>
	<i>close corporation (closely-held/private corporation)</i>	<i>spółka akcyjna zamknięta</i> <i>spółka akcyjna typu zamkniętego</i> <i>*korporacja zamknięta</i> <i>spółka typu zamkniętego</i> <i>*osoba prawna prawa prywatnego</i>
	<i>professional corporation</i>	-
	<i>subchapter-C corporation</i>	-
	<i>subchapter-S corporation</i>	-
		-

Tabela pokazuje, że część spółek amerykańskich w ogóle nie jest ujęta w słownikach. Można również zauważyć pewien brak symetrii w ekwiwalentach spółek osobowych i kapitałowych. Podobnie jak w przypadku spółek angielskich, znalezienie ekwiwalentów funkcjonalnych dla spółek osobowych jest mało skomplikowane ze względu na stosunkowo duży stopień przystawalności pojęć. Z kolei dla spółek kapitałowych, których klasyfikacja opiera się na odmiennych kryteriach, bardziej zasadne jest stosowanie ekwiwalentów ukierunkowanych na źródło. Niestety nie powstał jeszcze uzus terminologiczny w odniesieniu do nazw spółek angielskich i amerykańskich, a ze względu na dużą rozbieżność między słownikami i powtarzające się w nich błędy tłumacze są zdani na własną wiedzę i intuicję.

Wymogi, jakie spółka musi spełniać, jej status podatkowy i miejsce w klasyfikacji są określone w prawie krajowym (lub stanowym). Analiza pokazuje, że różnice występują nie tylko pomiędzy systemem *civil law* i *common law*, ale również pomiędzy angielską i amerykańską wersją systemu *common law*. W gruncie rzeczy nazwy spółek (jak i innych instytucji prawnych) są w pewnym stopniu nieprzetłumaczalne.

Wykaz słowników

- Jaślan, J., H. Jaślan (2004). *Słownik terminologii prawniczej i ekonomicznej angielsko-polski*. Wyd. 7. Warszawa: Wiedza Powszechna.
- Kienzler, I. (2005). *Słownik terminologii gospodarczej (angielsko-polski i polsko-angielski)*. Tom I i II. Warszawa: C.H. Beck.
- Kozierkiewicz, R. (2005). *Dictionary of Business Terms. English-Polish i Polish-English*. Tom I i II. Warszawa: C.H. Beck.
- Myrczek, E. (2005). *Dictionary of Law Terms. Słownik terminologii prawniczej angielsko-polski, polsko-angielski*. Warszawa: C.H. Beck.
- Łozińska-Mańkiewicz, E., J. Mańkiewicz. (2005). *Polsko-angielski słownik terminologii prawniczej*. Toruń: Wydawnictwo Ewa Jerzy Mańkiewicz.
- Ożga, E. (2001). *Słownik terminologii prawniczej. Część 1 polsko-angielska*. 2nd Ed. Bydgoszcz: Oficyna Wydawnicza Branta.
- Ożga, E. (2006). *The Great Dictionary of Business and Law. English-Polish*. Warszawa: C.H. Beck.
- Pieńkos, J. (2002). *Polsko-angielski słownik prawniczy*. Kraków: Zakamycze.
- Kodeks Spółek Handlowych. Polish Commercial Companies Code*. (2006). Wyd. 4. Translated by K. Michałowska. C.H. Beck.
- Kodeks Spółek Handlowych. Polish Code of Commercial Partnerships and Companies*. (2004). CD-ROM. Wydawnictwo TEPIS/Rzeczpospolita. Translated by E. Gołębiowska, A. Setkowicz-Ryszka.
- Kodeks Spółek Handlowych. Code of Commercial Companies*. (2004). Wyd. 2. Translated by R. Bem, E. Kucharska, J. Marynowicz, A. Mączka.

Bibliografia

- Biel, Ł. (2006), „Incongruity of Company Law Terms: Categorization of Polish Business Entities and their English Equivalents”, *Translation Journal*, nr 10(4), www accurapid.com/journal/38legal.htm
- Griffin, S. (2000), *Company Law: Fundamental Principles*. 3rd Ed. Longman.
- Kierzkowska, D. (2002), *Tłumaczenie prawnicze*. Warszawa: Wydawnictwo TEPIS.
- Krześniak, E. J. (2003), *Spółka partnerska w systemie prawa niemieckiego i prawa amerykańskiego*. Kraków: Zakamycze.
- Lewandowski, R. (2005), „Spółka komandytowo-akcyjna w prawie brytyjskim na tle prawnoporównawczym”, *Prawo spółek*, nr 12/2005, 23.
- Lowry, J., A.J. Dignam (2006), *Company Law*. Wyd. 3. LexisNexis.
- Mallor, J., A. J. Barnes, T. Bowers, A. W. Langvardt (2004), *Business Law. The Ethical, Global, and E-Commerce Environment*. Wyd. 12. Boston: McGrawHill Irwin.
- Rossini, Ch. (1998), *English as a Legal Language*. London: Kluwer Law International.
- Sager, J.C. (2001), „Terminology. Theory”, w: M. Baker (red.), *Routledge Encyclopedia of Translation Studies*. Routledge: London and New York, 258-262.
- Šarčević, S. (1997), *New Approach to Legal Translation*. The Hague: Kluwer Law International.
- Żebrowski, P. T. (2003), „Angielskie przekłady polskiego kodeksu spółek handlowych. Porównanie, ocena i wnioski dla tłumaczy”, *Lingua Legis*, nr 11, 57-68.

SUMMARY

This article analyses the names of business entities formed under Polish, British and US law. Polish organizations are formed under commercial or civil law and are grouped in one semantic field *spółka*. British and US law makes a sharp distinction between *partnerships* and *companies/corporations* and does not have a single superordinate term corresponding to *spółka*. The three English translations of the Polish *Code of Commercial Partnerships and Companies* use the same British equivalents of the Polish entities, creating the SL-oriented authoritative terminology. It is rather unproblematic to find equivalents of English and US *partnerships* in Polish due to a relatively high degree of congruity between the concepts. On the other hand, *companies/corporations* pose more translation problems due to the finer categorization of these entities in British and US law, based on different criteria. Furthermore, it is shown that the Polish dictionaries covered by this analysis contain some errors and do not list some standard *partnerships* and *companies/corporations* (in particular US entities seem to be underrepresented).

POLSKIE ODPOWIEDNIKI ROSYJSKICH TERMINÓW CYWILNOPRAWNYCH Z ZAKRESU SPÓŁEK OSOBOWYCH I KAPITAŁOWYCH

Teresa Zobek

Autorka, doktor nauk humanistycznych, jest absolwentką Filologii Rosyjskiej UJ, ukończyła również Podyplomowe Studia Prawa Gospodarczego i Handlowego na Uniwersytecie Śląskim. Pracuje jako starszy wykładowca w Kolegium Języka Biznesu UŚ, prowadzi zajęcia praktyczne z rosyjskiego języka biznesu, przekładu specjalistycznego oraz seminaria z zakresu terminologii specjalistycznej i tłumaczenia tekstów specjalistycznych (ekonomicznych, prawnych i prawniczych). Jest autorką artykułów naukowych o literaturze rosyjskiej XX wieku oraz słowników dwujęzycznych – ogólnych i specjalistycznych, opracowała m.in. „Słownik terminologii prawniczej rosyjsko-polski”.

Niniejszy artykuł powstał w wyniku badań nad rosyjskim i polskim językiem prawa, prowadzonych w związku z przygotowywaniem rosyjsko-polskiego słownika terminologii prawniczej. Stanowi autorską propozycję przekładu na język polski rosyjskich terminów z zakresu wskazanego w tytule.

Artykuł składa się z dwóch części. W części pierwszej zaprezentowane zostaną rosyjskie spółki osobowe i kapitałowe wraz z ich polskimi odpowiednikami. Omówione będą również terminy z zakresu spółek, dla których znalezienie polskich odpowiedników sprawia pewne trudności bądź wymaga komentarzy. Druga część to alfabetyczny katalog tych terminów i ich polskich odpowiedników, sporządzony na podstawie najważniejszych aktów prawnych Federacji Rosyjskiej, które na gruncie prawa rosyjskiego regulują powstanie, funkcjonowanie i likwidację spółek. Poszukując polskich odpowiedników, starałam się zgodnie z zasadą przekładu prawniczego znaleźć ekwiwalenty funkcjonalne. W przypadku, gdy to nie było możliwe, posłużyłam się kalką, zapożyczeniem, peryfrazą, bądź komentarzem.

Począwszy od pierwszej połowy lat dziewięćdziesiątych, tj. po przejściu Rosji na tory gospodarki rynkowej, do najczęściej używanych w rosyjskich kręgach biznesowych słownależą niewątpliwie товарищество i общество.

W rosyjsko-polskich słownikach językowych (ogólnych i specjalistycznych) jako jeden z odpowiedników terminów товарищество i общество występuje ‘spółka’, co może sugerować, że są to terminy w pełni synonimiczne. Takie wrażenie potęgują również podawane w słownikach rosyjskie ekwiwalenty polskiego terminu ‘spółka’ – są to właśnie товарищество i общество. Terminy te w tłumaczeniu na język polski wymagają uściślenia, albowiem istnieje między nimi zasadnicza różnica. Jej istota przedstawiona jest w rosyjskim leksykonie prawniczym następująco: Законодательство РФ, следуя известной европейской (германской) традиции, различает товарищества как объединения лиц (предпринимателей, коммерсантов) и общества как объединения капиталов. (Крутских 2001: 428)

Zwraca na to uwagę również autor najnowszego komentarza do *Kodeksu cywilnego FR*, pisząc: Вообще говоря, следует считать, что товарищество это объединение лиц, а общество объединение капиталов. (Борисов 2006: 74)

A zatem, polskim odpowiednikiem terminu товарищество, rozumianego jako związek osób, powinna być ‘spółka osobowa’, a terminu общество, oznaczającego połączenie kapitałów – ‘spółka kapitałowa’ (por. J. Lubocha-Kruglik, T. Zobek 2003: 121).

Najprostszą formą spółki osobowej w Rosji jest tzw. простое товарищество czyli ‘spółka cywilna’, uregulowana w przepisach art. 1041-1054 *KC FR*, która podobnie jak w polskim systemie prawnym nie jest osobą prawną. Spółka powstaje i działa na podstawie ‘umowy spółki cywilnej’, która po rosyjsku nazywa się договор простого товарищества. Drugim kodeksowym określeniem tej umowy jest договор о совместной деятельности odpowiadający polskiemu terminowi – ‘umowa o wspólnym przedsięwzięciu’. Na podstawie takiej umowy ‘wspólnicy spółki cywilnej’ nazywani po rosyjsku товарищи zobowiązują się połączyć wkłady – соединить вклады – i działać wspólnie, by czerpać zyski lub osiągać inne cele, które nie są sprzeczne z prawem. Art. 1054 *KC FR* daje możliwość utworzenia spółki cywilnej w postaci ‘spółki cichej’, nazywanej po rosyjsku негласное товарищество. Jest to spółka, o której istnieniu nie zostaną powiadomione osoby trzecie, a jej wpólnik to участник негласного товарищества (‘wspólnik cichy’).

Najpopularniejszymi formami spółek osobowych i kapitałowych na gruncie prawa rosyjskiego są хозяйственные товарищества i хозяйственные общества. Ustawowa definicja tych rosyjskich instytucji prawnych (art. 66 *KC FR*) pozwala widzieć w nich funkcjonalny odpowiednik polskich ‘handlowych spółek osobowych i kapitałowych’. Jednak użycie polskiego ekwiwalentu funkcjonalnego dla spółek rosyjskich mogłoby wprowadzić w błąd, albowiem polski termin ‘spółka handlowa’ pojawił się w związku z przepisami *Kodeksu spółek handlowych* (szerzej – prawa handlowego), które regulują ich tworzenie, organizację, funkcjonowanie, rozwiązanie, reorganizację i likwidację. W Rosji, gdzie nie ma dychotomii prawa cywilnego, podstawę regulacji prawnej spółek stanowią przepisy *Kodeksu cywilnego FR* (art. 66-106) i odpowiednie ustawy federalne. (Przepisy dotyczące spółek rosyjskich zawarte są również w aktach prawnych należących do innych gałęzi prawa – administracyjnego, finansowego, ekologicznego itp. W ostatnich latach całokształt tych przepisów został wyodrębniony w nową kompleksową gałąź prawa rosyjskiego – предпринимательское право – co należało by tłumaczyć jako ‘prawo działalności gospodarczej’.) Dlatego polskimi odpowiednikami terminów хозяйственные товарищества i хозяйственные общества powinny być ekwiwalenty formalne, tj. ‘gospodarcze spółki osobowe’ i ‘gospodarcze spółki kapitałowe’. Tę odmienność etymologiczną uwidacznia przekład w odwrotnym kierunku – polskie ‘spółki handlowe’ (podobnie jak niemieckie czy francuskie) funkcjonują w rosyjskim języku prawniczym jako торговые товарищества и общества (Баскакова 2000: 462-463, 466-467).

Do spółek określanych terminem хозяйственные товарищества zgodnie z *Kodeksem cywilnym FR* zaliczane są полное товарищество i товарищество на вере

(командитное товарищество). Z kolei хозяйственные общества to общество с ограниченной ответственностью, общество с дополнительной ответственностью, акционерное общество. Znalezienie polskich odpowiedników dla poszczególnych rodzajów spółek rosyjskich nie sprawia trudności.

Полное товарищество to ‘spółka jawna’, którą tworzą полные товарищи (‘wspólnicy spółki jawnej’). Nazwa spółki i jej wspólników pochodzi od rodzaju odpowiedzialności ponoszonej przez wspólników, którą w literaturze prawniczej i potocznie określa się полная ответственность. Jest to pełna, nieograniczona odpowiedzialność za zobowiązania spółki. W kodeksie (art. 75 pkt 1 *KC FR*) ta odpowiedzialność określona jest następująco: солидарно несут субсидиарную ответственность своим имуществом по обязательствам товарищества (‘solidarnie ponoszą subsydiarną odpowiedzialność za zobowiązania spółki całym swoim majątkiem’).

Полные товарищи występują również w spółce товарищество на вере, którą dzięki drugiemu określeniu kodeksowemu (stanowi ono заповычение) командитное товарищество łatwo zidentyfikować jako ‘spółkę komandytową’. Polskim ekwiwalentem funkcjonalnym dla terminu полный товарищ в товариществе на вере (командитном товариществе) jest zgodnie z polskim *Kodeksem spółek handlowych* ‘komplementariusz’. W języku rosyjskim podobnie brzmiący termin – комплементарий – na określenie tego typu wspólnika funkcjonuje jako określenie pozakodeksowe. Drugi rodzaj wspólnika w rosyjskiej spółce komandytovej nazywa się вкладчик (командитист) i odpowiada kodeksowemu określeniu ‘komandytariusza’ w polskiej spółce komandytovej. Odpowiedzialność komandytariuszy jest ograniczona (ограниченная ответственность), mieści się ‘w granicach сум wniesionych przez nich вкладов’ (в пределах сумм внесённых ими вкладов) (art. 82 pkt 1 *KC FR*).

Rosyjska spółka общество с ограниченной ответственностью (obowiązujący skrót ООО), czyli ‘spółka z ograniczoną odpowiedzialnością’, w skrócie ‘sp. z o.o.’ – w latach 1990-1994 zaliczana była do spółek osobowych i nazywała się товарищество с ограниченной ответственностью. Wspólnicy rosyjskiej spółki z o.o., określane terminem участники общества с ограниченной ответственностью, ponoszą odpowiedzialność ograniczoną, stąd nazwa, i odpowiadają w granicach wartości wniesionych вкладов.

Odmianą rosyjskiej spółki z ograniczoną odpowiedzialnością jest общество с дополнительной ответственностью, obowiązujący skrót ОДО, tj. ‘spółka z dodatkową (subsydiarną) odpowiedzialnością’. Swą nazwę zawdzięcza odpowiedzialności, jaką ponoszą jej wspólnicy. Od spółki z o.o. różni się jedynie tym, że w przypadku, gdy majątek spółki nie wystarcza na pokrycie jej długów, wspólnicy solidarnie ponoszą subsydiarną (dodatkową) odpowiedzialność za zobowiązania spółki całym swoim majątkiem. Ta odpowiedzialność jest jednocześnie ograniczona jednakową dla wszystkich krotną wysokością w stosunku do wartości ich вкладов, co po rosyjsku brzmi następująco: участники такого общества солидарно несут субсидиарную ответственность по обязательствам своим имуществом в одинаковом для всех кратном размере к стоимости вкладов (art. 95 pkt 1 *KC FR*).

W pozostałych kwestiach działalność spółki z dodatkową (subsidiarną) odpowiedzialnością regulują przepisy o spółce z o.o. Dodać należy, że tego typu spółkę w latach dwudziestych XX wieku nazywano товарищество с дополнительной ответственностью. (Крутских 2001: 251)

Rosyjska 'spółka akcyjna – S.A.' – акционерное общество – АО, której członkowie to акционеры ('akcjonariusze'), występuje w dwóch formach – jako закрытое акционерное общество – ЗАО ('zamknięta spółka akcyjna') i открытое акционерное общество – ОАО ('otwarta spółka akcyjna'). Różnica między nimi polega na warunkach i trybie rozmieszczania akcji i prawach akcjonariuszy, dotyczących nabycia i zbycia akcji. Otwarte spółki akcyjne mają prawo przeprowadzać 'publiczną (otwartą) subskrypcję emitowanych akcji' (открытая подписка на выпускаемые акции) i są obowiązane corocznie publikować sprawozdanie finansowe. Akcjonariusze mogą 'zbywać' (отчуждать) należące do nich akcje bez zgody pozostałych akcjonariuszy. Z kolei zamknięta spółka akcyjna nie ma prawa do otwartej subskrypcji emitowanych akcji. Akcje są rozprowadzane tylko wśród założycieli lub w innym wcześniej określonym kręgu osób. Liczba akcjonariuszy nie może przekroczyć 50. Akcjonariusze podobnie jak w spółce z o.o. nie odpowiadają za zobowiązania spółki, ponoszą natomiast ryzyko strat w granicach wartości należących do nich akcji.

Każda z wymienionych wyżej rosyjskich gospodarczych spółek osobowych i kapitałowych może założyć дочернее хозяйственное общество, w tłumaczeniu na polski 'spółkę-córkę'. Wówczas występuje jako основное общество, pozakodeksowo nazywane również материнское общество ('spółka-matka') i zajmuje dominującą pozycję w stosunku do założonej. Spółka-córka jest w tym układzie spółką zależną. Użyte tutaj polskie odpowiedniki – 'spółka-matka', 'spółka-córka' – są określeniami używanymi w doktrynie. *KSH* dla określenia tego typu spółek posługuje się terminami 'spółka dominująca', 'spółka zależna'.

Odmianą spółki zależnej jest uregulowana w art. 106 *KC FR* spółka pod nazwą зависимое хозяйственное общество, która odpowiada zdefiniowanej w *KSH* 'spółce powiązanej', czyli takiej, w której inna spółka kapitałowa posiada ponad 20% akcji (w przypadku S.A.) lub 20% udziałów w kapitale zakładowym (w przypadku sp. z o.o.). Tego typu spółka określona jest w *KC FR* jako преобладающее зависимое общество. Według definicji *KSH* spółką powiązaną na gruncie prawa polskiego jest także spółka, która posiada bezpośrednio minimum 20% udziałów lub akcji w innej spółce kapitałowej. W prawie rosyjskim w tym przypadku stosowany jest termin участвующее зависимое общество.

Opisane wyżej spółki rosyjskie powstają i funkcjonują w oparciu o dokumenty założycielskie (учредительные документы), którymi w poszczególnych rodzajach spółek są: учредительный договор ('umowa spółki') – w spółce jawnej i komandytowej, учредительный договор и устав ('statut') – w spółce z ograniczoną odpowiedzialnością i w spółce z dodatkową odpowiedzialnością, устав – w spółce akcyjnej. Umowę spółki członkowie spółek 'zawierają' (заклучают), a statut 'zatwierdzają' (утверждают).

Spółki rosyjskie, podobnie jak polskie powinny ‘występować pod własną firmą’ (иметь фирменное наименование) i mieć swój kapitał – ‘założycielski’ (складочный капитал) w spółce jawnej i komandytowej, ‘kapitał zakładowy’ (уставный капитал) – w sp. z o.o. i S.A. – który tworzony jest z wnoszonych przez wspólników ‘wkładów’ (вклады) i podzielony na ‘udziały’ (доли), a w spółce akcyjnej na ‘akcje’ (акции).

‘Prowadzeniem spraw w spółkach osobowych’ (ведением дел в хозяйственных товариществах) zajmują się wszyscy wspólnicy poza komandytariuszami. W spółkach kapitałowych do tego celu powoływane są organy. Naczelnym organem w rosyjskiej spółce z o.o. nazywa się общее собрание участников общества с ограниченной ответственностью (‘zgromadzenie wspólników spółki z ograniczoną odpowiedzialnością’), w spółce akcyjnej общее собрание акционеров (‘walne zgromadzenie akcjonariuszy’). Organem kontrolnym w rosyjskich spółkach kapitałowych jest ‘rada nadzorcza’ – наблюдательный совет (совет директоров), może też być powołany organ kontroli finansowej – ‘komisja rewizyjna’ ревизионная комиссия (ревизор). W sprawach bieżących zarządzaniem zajmuje się ‘organ wykonawczy’ – исполнительный орган, który może być ‘kolegialny’ (wieloosobowy) – коллегиальный исполнительный орган (правление – ‘zarząd’, дирекция – ‘dyrekcja’) lub ‘jednoosobowy’ – единоличный исполнительный орган (директор – ‘dyrektor’, генеральный директор – ‘dyrektor generalny’).

Działalność, którą prowadzą członkowie wyżej wymienionych spółek nazwana jest w *Kodeksie cywilnym FR* terminem *предпринимательская деятельность* i zdefiniowana następująco: [...] предпринимательской является самостоятельная, осуществляемая на свой риск деятельность, направленная на систематическое получение прибыли от пользования имуществом, продажи товаров, выполнения работ или оказания услуг лицами, зарегистрированными в этом качестве в установленном законом порядке (art. 2 *KC FR*).

Takie cechy tej działalności jak: działalność na własne ryzyko prowadzona przez przedsiębiorców, zarobkowy i ciągły charakter, tj. nastawienie na systematyczne osiąganie zysków z użytkowania majątku, sprzedaży towarów, świadczenia usług pozwala uznać, iż adekwatnym polskim ekwiwalentem terminu *предпринимательская деятельность* jest *działalność gospodarcza*. Dodać należy, iż działalność gospodarcza, którą prowadzą nie-przedsiębiorcy, np. członkowie ‘spółdzielni produkcyjnej’ (производственный кооператив) czy wspólnoty mieszkaniowe (*товарищество собственников жилья*) określana jest po rosyjsku terminem *хозяйственная деятельность*.

Zgodnie z art. 66 pkt 1 *KC FR* rosyjskie gospodarcze spółki osobowe i kapitałowe to tzw. коммерческие организации (‘organizacje komercyjne’), dla których osiąganie zysku jest głównym celem prowadzonej działalności (art. 50, pkt 1 *KC FR*).

Jako organizacje komercyjne omawiane spółki zgodnie z prawem rosyjskim są osobami prawnymi. W związku z tym podlegają wpisowi do rejsetru państwowego, który nazywa się Единый государственный реестр юридических лиц – ЕГРЮЛ (‘Jednolity Państwowy Rejestr Osób Prawnych’).

Jako osoby prawne rosyjskie spółki mogą być reorganizowane i likwidowane. ‘Reorganizacja osób prawnych’ w Rosji – реорганизация юридических лиц – (art. 57 *KC FR*) może mieć pięć form: слияние, присоединение, разделение, выделение, преобразование.

Слияние to sposób łączenia rosyjskich osób prawnych. Polega na powstaniu nowej osoby prawnej drogą przeniesienia na nią wszystkich praw i obowiązków dwóch (lub więcej) osób prawnych z ustaniem tych ostatnich. Tego typu zjawisko polski *KSH* określa terminem ‘łączenie się przez zawiązanie’, a doktryna posługuje się terminem ‘fuzja’.

Присоединение to drugi sposób łączenia osób prawnych w prawie rosyjskim, który polega na przejęciu jednej osoby prawnej, nazywanej po rosyjsku присоединяемое юридическое лицо przez ‘osobę prawną przejmującą’ (юридическое лицо, к которому осуществляется присоединение). W wyniku tego procesu osoba prawna przejmowana ustaje, a na osobę przejmującą przechodzą wszystkie prawa i obowiązki. Ten rodzaj łączenia *KSH* w przypadku spółek polskich określa jako ‘łączenie się przez przejęcie’, a doktryna jako ‘przejęcie’. W rosyjskiej doktrynie używany jest termin поглощение.

‘Podział przez zawiązanie nowych osób prawnych’ wydaje się być adekwatnym i funkcjonalnym odpowiednikiem tego rodzaju reorganizacji, która po rosyjsku określana jest jako разделение. Polega na ustaniu jednej osoby prawnej i przeniesieniu jej praw i obowiązków na ‘nowo zawiązaną (lub nowo zawiązane) osobę prawną’ (вновь возникшее юридическое лицо).

W wyniku procesu nazwanego выделение powstaje jedna lub kilka osób prawnych z przeniesieniem na nie części praw i obowiązków osoby reorganizowanej bez jej ustania, co odpowiada opisanemu w *KSH* ‘podziałowi przez wydzielenie’.

Преобразование, po polsku ‘przekształcenie’, wiąże się ze zmianą formy organizacyjno-prawnej osoby prawnej.

‘Likwidacja’ (ликвидация) rosyjskich spółek jako osób prawnych przeprowadzana jest przez instytucję prawną, która po rosyjsku określana jest terminem ликвидационная комиссия, po polsku – ‘likwidator’.

W wyniku reorganizacji i likwidacji osoba prawna, a więc również omawiane spółki, przestaje istnieć – następuje ‘ustanie osoby prawnej’ (прекращение юридического лица). Proces ten jest zakończony z chwilą wpisu tego faktu do wspomnianego już Jednolitego Państwowego Rejestru Osób Prawnych.

Rosyjsko-polski słowniczek terminów z zakresu spółek rosyjskich

акционер	akcjonariusz
акционерное общество – АО	spółka akcyjna – S.A.
акционерный капитал	kapitał akcyjny
акционирование	prywatyzacja przedsiębiorstw państwowych i komunalnych poprzez przekształcanie ich w spółki akcyjne
акция	akcja
вести дела товарищества и / или	prowadzić sprawy spółki osobowej i / lub kapitało-

общества	wej
вклад	wkład
вклад в полном объёме	wkład w pełnej wysokości
вкладчик в товариществе на вере	komandytariusz
вклады учредителей	wkłady założycieli
вне места нахождения	poza siedzibą
вновь возникшее юридическое лицо	nowo zawiązana osoba prawna
вносить вклад	wnosić wkład
выбыть из товарищества или общества	wystąpić ze spółki osobowej lub kapitałowej
выделение хозяйственного общества	podział spółki kapitałowej przez wydzielenie
денежная оценка вкладов	wycena wkładów niepieniężnych
дивиденд	dywidenda
доля	udział
дочернее хозяйственное общество	spółka zależna (<i>określenie kodeksowe</i>), spółka-córka (<i>określenie doktrynalne</i>)
единоличный исполнительный орган	jednoosobowy organ wykonawczy
Единый государственный реестр	Jednolity Państwowy Rejestr Osób Prawnych
юридических лиц – ЕГРЮЛ	
зависимое хозяйственное общество	spółka powiązana
закон об акционерных обществах	ustawa o spółkach akcyjnych
закрытое акционерное общество – ЗАО	zamknięta spółka akcyjna
имущество общества	majątek spółki kapitałowej
исключительная компетенция совета директоров (наблюдательного совета)	wyłączne kompetencje rady nadzorczej
исполнительный орган общества с ограниченной ответственностью	organ wykonawczy spółki z ograniczoną odpowiedzialnością
коллегиальный исполнительный орган	zarząd wieloosobowy (kolegialny)
командитист	komandytariusz
командитное товарищество	spółka komandytowa
(товарищество на вере)	
коммерческая организация	organizacja komercyjna, komercyjna jednostka organizacyjna
ликвидационная комиссия	likwidator
ликвидация товарищества	likwidacja spółki osobowej
материнское хозяйственное товарищество или общество	spółka-matka (<i>określenie doktrynalne</i>)
место нахождения юридического лица	siedziba osoby prawnej
неограниченная ответственность	odpowiedzialność nieograniczona
несостоятельность (банкротство)	upadłość gospodarczej spółki kapitałowej lub osobowej
хозяйственного общества или товарищества	
обращение взыскания на долю участника	egzekucja z udziału wspólnika
общая долевая собственность	współwłasność (wspólność) w częściach ułamkowych
общая собственность	współwłasność
общая совместная собственность	współwłasność (wspólność) łączna
общее собрание	1. walne zgromadzenie (<i>w spółce akcyjnej</i>)

общество	2. zgromadzenie wspólników (w spółce z o.o.)
общество с дополнительной ответственностью – ОДО	spółka kapitałowa
общество с ограниченной ответственностью – ООО	spółka z subsydiarną (dodatkową) odpowiedzialnością
ограниченная ответственность	spółka z ograniczoną odpowiedzialnością – sp. z o.o.
основное хозяйственное товарищество или общество	odpowiedzialność ograniczona
ответственность по обязательствам	spółka dominująca (<i>określenie kodeksowe</i>)
открытая подписка на выпускаемые акции	odpowiedzialność za zobowiązania
открытое акционерное общество – ОАО	отвартa subskrypcja akcji
отчуждение доли	отвартa (publiczna) spółka akcyjna
поглощение	zbycie udziału
полное товарищество	przejęcie
полный товарищ в полном товариществе	spółka jawna
полный товарищ в товариществе на вере	wspólnik spółki jawnej
права и обязанности участников хозяйственного товарищества и общества	komplementariusz
правовое положение акционерных обществ	prawa i obowiązki wspólników gospodarczych spółek osobowych i kapitałowych
предмет деятельности товарищества	sytuacja prawna spółek akcyjnych
предпринимательская деятельность	przedmiot działalności spółki osobowej
предпринимательское право	działalność gospodarcza (<i>którą prowadzi przedsiębiorca</i>)
прекращение договора простого товарищества	prawo działalności gospodarczej
прекращение юридического лица	wygaśnięcie umowy spółki cywilnej
преобразование	ustanie osoby prawnej
преобразование товарищества в общество	przekształcenie
присоединение хозяйственных обществ	przekształcenie spółki osobowej w spółkę kapitałową
простое товарищество	łączenie się spółek kapitałowych przez przejęcie
разделение хозяйственного общества	spółka cywilna
размер долей	podział spółki kapitałowej przez zawiązanie nowych spółek
размер складочного капитала	wysokość udziałów
распределение прибылей и убытков	wysokość kapitału założycielskiego
ревизионная комиссия (ревизор) общества	podział zysków i strat
реорганизация хозяйственного общества	komisja rewizyjna spółki kapitałowej
реорганизация юридического лица	reorganizacja spółki kapitałowej
риск убытков	reorganizacja osoby prawnej
слияние хозяйственных обществ	ryzyko strat
	łączenie się spółek kapitałowych przez zawiązanie

наблюдательный совет (совет директоров)	nowej spółki kapitałowej (<i>określenie kodeksowe</i>), fuzja (<i>określenie doktrynalne</i>)
складочный капитал	rada nadzorcza
совместная деятельность	kapitał założycielski (<i>w spółce jawnej i komandyto- wej</i>)
совместное ведение дел	wspólne przedsięwzięcie
соглашение участников	wspólne prowadzenie spraw
создание акционерного общества	porozumienie wspólników
солидарная ответственность	powstanie spółki akcyjnej
субсидиарная ответственность	odpowiedzialność solidarna
товарищ в простом товариществе	odpowiedzialność subsydiarna
товарищество	wspólnik spółki cywilnej
товарищество на вере	spółka osobowa
увеличение уставного капитала	spółka komandytowa
удовлетворение требований кредиторов	podwyższenie kapitału zakładowego
уменьшение уставного капитала	zaspokojenie roszczeń wierzycieli
устав	obniżenie kapitału zakładowego
уставный капитал	statut
	kapitał zakładowy (<i>w spółce z ograniczoną odpo- wiedzialnością, z subsydiarną odpowiedzialnością, w spółce akcyjnej</i>)
учредитель	założyciel
учредительное собрание	zebranie założycielskie
учредительный договор	umowa spółki
учредительный акт	akt założycielski
учредительный документ	dokument założycielski
учреждение акционерного общества	zawiązanie spółki akcyjnej lub z ograniczoną od- powiedzialnością
общества или общества с ограниченной ответственностью	
фирменное наименование	firma (<i>nazwa firmowa</i>)
хозяйственная деятельность	działalność gospodarcza (<i>którą prowadzą nie- przedsiębiorcy</i>)
хозяйственное общество	gospodarcza spółka kapitałowa (<i>odpowiednik pol- skiej handlowej spółki kapitałowej</i>)
хозяйственное товарищество	gospodarcza spółka osobowa (<i>odpowiednik polskiej handlowej spółki osobowej</i>)

Bibliografia

- Баскакова, М. А. (2000), Толковый юридический словарь: право и бизнес (русско-английский, англо-русский). Москва: Финансы и статистика.
- Борисов, А. Б. (2006), Комментарий к Гражданскому кодексу Российской Федерации части первой, части второй, части третьей (постатейный) с постатейными материалами и практическими разъяснениями. Москва: Книжный мир.
- Крутских, В. Е. (ред.) (2001), *Юридический энциклопедический словарь*. Москва: ИНФРА-М.

Lubocha-Kruglik, J., T. Zobek (2003), *Rozmówki biznesowe. Język rosyjski*. Berlin, Warszawa i in.: Langenscheidt.

Zobek, T. (2007), *Словарь юридической терминологии русско-польский*. Warszawa: C. H. Beck.

Zobek, T. (w druku), *Słownik terminologii prawniczej polsko-rosyjski*. Warszawa: C. H. Beck.

Wybrane akty prawne Federacji Rosyjskiej

Гражданский кодекс Российской Федерации, część pierwsza od 30 ноября 1994 г. в редакции, действующей в 2006 г.

Федеральный закон от 26 декабря 1995г. *Об акционерных обществах*.

Федеральный закон от 8 февраля 1998 г. *Об обществе с ограниченной ответственностью*.

SUMMARY

This article discusses the author's suggestions how to translate into Polish selected Russian civil law terms relating to business organisations called товарищество and общество, by highlighting their legal nature and quoting relevant terms used in Russian with their Polish equivalents. Following the principles of legal translation, the author opts for functional equivalents, she uses calques, borrowings, periphrases or annotations.

FALSZYWI PRZYJACELE TŁUMACZA CZYLI O PUŁAPKACH W CZASIE TŁUMACZENIA

Marta Czyżewska

Autorka jest doktorem nauk humanistycznych w zakresie językoznawstwa, adiunktem w Instytucie Germanistyki Uniwersytetu Warszawskiego. Jest tłumaczem przysięgłym języka niemieckiego i członkiem – ekspertem PT TEPIS.

1. „Falszywi przyjaciele tłumacza” – wyjaśnienie pojęcia i typologia

Termin „falszywi przyjaciele tłumacza” (fr. faux amis du traducteur) wprowadzili dwaj francuscy językoznawcy w 1928 roku (Maxime Koessler i Jule Deroquigny), od tej pory jest rozpowszechniony w wielu językach, które przejęły tę formę w postaci tłumaczenia, np. (niem.) „Falsche Freunde des Übersetzers”, (ang.) „false friends of a translator”, (wł.) „falsi amici”, (hiszp.) „falsos amigos”, (ros.) „ложные друзья переводчика”, (czes.) „falešní přátelé překladatele”, (bułg.) „Izlivi prijateli na prevodaca” (Kuczyński 2003: 257). Warto dodać, że próbowano wprowadzić także inne ekwiwalenty, i tak w obszernej literaturze przedmiotu w języku polskim pojawiły się takie – mniej lub bardziej naukowo brzmiące pojęcia – jak „homonimia międzyjęzykowa”, „heterosemia międzyjęzykowa”, „heterofemia międzyjęzykowa”, „relacje

mylących podobieństw międzyjęzykowych”, „złudne odpowiedniki”, „wyrazy zdradliwe”, „zwodnicze odpowiedniki”, „pułapki leksykalne”, „aprosymatyzm”, „tautonymy” czy „pozorne odpowiedniki”. Liczne prace na ten temat w języku niemieckim zaowocowały stworzeniem dla tego zjawiska następujących określeń, jak np. „zwischen sprachliche Homonyme”, „Inter-Homonyme”, „interlinguale Homonyme”, „interlinguale Paronyme”, „lexikalische Scheinidentitäten”, „scheinbare Äquivalente”, „Pseudoäquivalente”, „Pseudointernationalismen”, „irreführende Fremdwörter”, „Tautonyme”. W języku angielskim obok terminu „false friends of a translator” pojawiły się zaś następujące określenia: „misleading words of foreign origin”, „deceptive words” czy „deceptive cognates” (Kuczyński 2003: 259-260).

Szerszym omówieniem różnorodnych pojęć, ich przydatności i adekwatności zajmuje się Ernest Kuczyński w swoim artykule zamieszczonym w „Orbis Linguarum” *Ein Diskurs zu geschichtlichen, terminologischen und definitorischen Fragen der falschen Freunde des Übersetzers*. Autor zamieszcza także krytyczne porównanie kilku klasyfikacji wprowadzonych min. przez Mertensa, Kleina, Kühnela, Wełnę, Gaugera, Reinera i in. W niniejszym artykule posłużę się uproszczoną wersją klasyfikacji „fałszywych przyjaciół tłumacza” wprowadzoną przez znawcę tego tematu, profesora Ryszarda Lipczuka z Uniwersytetu Szczecińskiego, autora wielu prac z tego zakresu, min. *Semantische Relationen im Bereich der lexikalischen Tautonyme im Deutschen und Polnischen*, „Falsche Freunde des Übersetzers”. *Forschungsprobleme und Streitfragen, Zum Problem der „falschen Freunde des Übersetzers”*, „Fałszywi przyjaciele tłumacza” w słownikach niemiecko-polskich, *Internacjonalizmy a „fałszywi przyjaciele tłumacza”*.

Według Lipczuka (1993: 30-31) najczęstszym typem „fałszywych przyjaciół tłumacza”, zwanych przez autora tautonimami, są wyrazy pochodzące z dwóch (albo więcej niż dwóch) języków, mające podobną lub identyczną formę lecz różne znaczenia, np. pol. *komunikacja* (1. „przewożenie ludzi i towarów na określonej trasie”, 2. „porozumiewanie się, przekazywanie myśli, informacji”) i niem. *Kommunikation* (tylko znaczenie 2 wyrazu polskiego). Oprócz wąskiego znaczenia tego pojęcia Lipczuk wskazuje także na inne przypadki, które zasługują na miano „fałszywych przyjaciół tłumacza”. Są to:

1) wyrazy z zaskakującymi różnicami ortograficznymi (to samo znaczenie, ale inna pisownia), np. niem. *Aggression* – pol. *agresja*, niem. *Krokodil* – wł. *coccodrillo*;

2) wyrazy z nietypowymi różnicami w zakresie wymowy, np. niem. *Typ* [ty:p], pol. *typ* [typ], niem. *Yacht* [jajt], wł. *yacht* [jot];

3) wyrazy z określonymi różnicami w obrębie struktury słowotwórczej, np. niem. *absurd* – pol. *absurdalny*, niem. *Zitat* – franc. *citation*;

4) wyrazy z różnicami gramatycznymi (np. rzeczowniki o różnym rodzaju gramatycznym), np. niem. *das Zitat* – pol. *(ten) cytat*, niem. *das Referat* – pol. *(ten) referat*, niem. *die Gruppe* – franc. *le groupe*;

5) wyrazy o tej samej strukturze słowotwórczej, ale innej postaci graficzno-fonetycznej i różnych znaczeniach, np. niem. *überhören* (*słyszeć, ale nie reagować*) – ang. *to overhear* (*przypadkowo usłyszeć*);

6) wyrazy tego samego języka, które wcześniej miały inne znaczenie, np. niem. *List* (dawniej: *wiedza*, *zdolność*; obecnie: *chytrość*), pol. *gładki* (dawniej „ładny”), niem. *Weib* (dawniej znaczenie neutralne *kobieta*, obecnie pejoratywne *babsko*);

7) frazeologizmy o podobnej strukturze formalnej lecz różnych znaczeniach, np. niem. *weißer Rabe* (*eine große Ausnahme, Seltenheit*) – pol. biały kruk (rzadkość bibliofilska); pol. tracić głowę; (1. tracić orientację w czymś; nie wiedzieć, jak postępować”, 2. ulec czyjemuś urokowi), niem. *den Kopf verlieren* (por. znaczenie 1 polskiego wyrazu);

8) wypowiedzi o podobnej formie lecz różnych funkcjach pragmatycznych, np. niem. *Tschüß!* – pol. *Cześć!*

Reasumując: „fałszywi przyjaciele tłumacza” są wyrazami występującymi w dwóch lub więcej niż dwóch językach, mają zbliżoną lub identyczną formę graficzną i akustyczną, a niejednokrotnie są też etymologicznie spokrewnione ze sobą. Bardzo często są zapożyczeniami z innego języka, a ich identyczność lub podobieństwo do słów w języku ojczystym prowadzi do ich nieprawidłowego używania. Stąd bierze się wiele błędów na poziomie semantycznym będących skutkiem interferencji językowej (Kuczyński, 2003: 279).

Poniżej po lewej stronie znajduje się zaczerpnięta z dwóch języków para „fałszywych przyjaciół tłumacza” *diplomato* (wł.) i *Diplomat* (niem.), po prawej podane są odpowiedniki w drugim języku, a w nawiasie kwadratowym podane jest ich właściwe znaczenie w języku polskim.

diplomato (wł.) – *Diplomminhaber* (niem.) [*posiadacz dyplomu*]
Diplomat (niem.) – *il diplomatico* (wł.) [*dypłomata*]

Na powyższym przykładzie widać, że włoskie słowo *diplomato* brzmi ładnie podobnie jak niemieckie słowo *Diplomat*, wbrew pozorom nie oznacza jednak *dypłomaty* lecz *posiadacza dyplomu*. Mając na myśli *dypłomatę* w języku włoskim należy użyć słowa *il diplomatico*.

Podobnie wygląda to w następujących przypadkach:

concorso (wł.) – *Wettbewerb* (niem.) [*konkurs*]
Konkurs (niem.) – *fallimento* (wł.) [*plajta*]

professore (wł.) – *Lehrer* (niem.) [*nauczyciel*]
Professor (niem.) – *professore dell’ università* (wł.) [*tytuł akademicki*]

statista (wł.) – *Staatsmann* (niem.) [*mąż stanu*]
Statist (niem.) – *personaggio secondario, comparsa* (wł.) [*statysta*]

stipendio (wł.) – *Gehalt* (niem.) [*pensja*]
Stypendium (niem.) – *borsa di studio* (wł.) [*stypendium*]

brave (ang.) – *mutig, tapfer* (niem.) [*odważny*]

brav (niem.) – *well-behaved, good* (ang.) [*grzeczny*]

gift (ang.) – *Geschenk* (niem.) [*prezent*]

Gift (niem.) – *poison* (ang.) [*trucizna*]

photograph (ang.) – *Fotografie, Bild* (niem.) [*zdjęcie*]

Fotograf (niem.) – *photographer* (ang.) [*fotograf*]

bellen (niderl.) – *klingeln, telefonieren* (niem.) [*dzwonić*]

bellen (niem.) – *blaffen* (niederl.) [*szczekać*]

zeldzaam (niderl.) – *selten* (niem.) [*rzadko*]

seltsam (niem.) – *vreemd, merkwaardig* (niderl.) [*dziwny*]

Poniżej znajduje się zestawienie 8 wybranych przykładów „fałszywych przyjaciół tłumacza” na przykładzie języka polskiego i niemieckiego. W niektórych przypadkach zdarza się, że pewne aspekty znaczenia danego słowa w obu językach są podobne lub takie same (np. *Konkurs* – *konkurs*), ale najczęściej mamy do czynienia z typowymi tautonimami, które niedoświadczonego tłumacza mogą wprowadzić w błąd (np. *Kriminalist* – kryminalista).

1) ARTIST / ARTYSTA

Artist, der; -en, -en [unter Einfluss von frz. *artiste* < mlat. *artista*]: 1. [*Geschicklichkeitsübungen vorführender*] *Künstler in Zirkus u. Variété*; 2. (selten) *Darstellungsmittel u. -formen souverän beherrschender Künstler*

artysta: 1. *człowiek tworzący dzieła sztuki lub odtwarzający je (artysta malarz, artysta komediowy, cyrkowy)*; 2. *ktoś, kto opanował w najwyższym stopniu swój zawód; mistrz, znakomitość*

2) DRAMATURG / DRAMATURG

Drama|urg, der; -en, -en [griech. *dramatourgós* = Dichter von Schauspielen]: 1. *literatur- u. theaterwissenschaftlicher Berater bei Theater, Funk od. Fernsehen*

dramaturg: 1. *autor utworów scenicznych, dramatów*

3) KAVALIER / KAWALER

Kavalier, der; -s, -e [frz. *cavalier* < ital. *cavaliere* = Reiter, Ritter]: 1. *Mann, der bes. Frauen gegenüber taktvoll, hilfsbereit u. höflich ist u. dadurch angenehm auffällt*; 2. (veraltet, noch scherzh.) *Freund, Begleiter eines Mädchens*; 3. *Edelmann*

kawaler: 1. *nieżonaty mężczyzna*, 2. *osoba odznaczona orderem*, 3. *młody człowiek, chłopiec, młodzieniec*, 4. *adorator, wielbiciel*

4) KONKURS / KONKURS

Konkurs, der; -es, -e [lat. concursus □ = das Zusammenlaufen (der Gläubiger); das Zusammentreffen zweier Rechtsansprüche]: 1. Einstellung aller Zahlungen einer Firma, eines Unternehmens wegen Zahlungsunfähigkeit

konkurs: 1. współubieganie się o pierwszeństwo; impreza mająca na celu wyłonienie przez eliminację najlepszych autorów lub wykonawców; 2. zawody sportowe w określonej konkurencji (sport); 3. bankructwo, upadek, plajta; konkurs (rzad.)

5) KRIMINALIST / KRYMINALISTA

Kriminalist, der; -en, -en: 1. (veraltend) *Lehrer, Professor des Strafrechts; Strafrechtler*; 2. *Beamter, Sachverständiger, Mitarbeiter der Kriminalpolizei*

kryminalista: 1. *człowiek dopuszczający się przestępstwa; przestępca*

6) MAPPE / MAPA

Mappe, die; -, -n [frühnhd. □ = Umschlag[tuch] für Landkarten < mlat. mappa mundi □ = Weltkarte, eigtl. □ = Tuch mit einer Darstellung der Welt, zu lat. mappa = (Vor)tuch u. mundus □ = Welt]: 1. *aufklappbare Hülle aus zwei steifen, durch einen Rücken verbundenen od. aneinander gehefteten Deckeln zum Aufbewahren von Akten, Briefen, Kunstblättern o. Ä.*; 2. *rechteckige, flache Tasche, bes. für Akten, Hefte □ o. Ä.*

mapa: 1. *graficzny obraz powierzchni ziemi, nieba itp. przedstawiony w zmniejszeniu za pomocą umownych znaków (m. samochodowa, m. historyczna)*

7) PENSION / PENSJA

Pension, die; -, -en [frz. pension < lat. pensio □ = das Abwägen; (Aus)zahlung, zu: pendere, Pensum; nach der urspr. Bed. „jährliche Bezüge“; 2: übertr. von (3)]: 1. <o. Pl.; meist o. Art.> *Ruhestand der Beamten u. Beamtinnen*; 2. Bezüge für Beamte u. Beamtinnen im Ruhestand: eine gute Pension bekommen/ haben/ beziehen; 3. *kleines Hotel mit meist privaterem Charakter*; 4. <o. Pl.> *[Preis für die] Unterbringung u. Verpflegung in einer Pension (3)*

pensja: 1. stała pensja miesięczna, roczna itp.; wynagrodzenie; 2. *dawniej szkoła dla dziewcząt z „dobrych domów”*

8) SCHMELZ / SZMELC

Schmelz, der; -es, -e [Gold-Silber-Legierung, zu schmelzen]: 1. *glänzender Überzug, Glasur, Email*; 2. *Zahnschmelz*; 3. <o. Pl.> *Lieblichkeit, von Auge od. Ohr als angenehm empfundene Weichheit im Ausdruck von etw. (gehob.)*

szmelc: 1. *złom metalowy, odpadki*; 2. *przedmiot zniszczony, bezużyteczny (pot.)*

2. „Falszywi przyjaciele tłumacza” a pułapki podczas tłumaczenia

Problem „falszywych przyjaciół tłumacza” dotyczy leksykologii kontrastywnej, praktyki tłumaczeniowej i glottodydaktyki. Z samego faktu występowania w różnych językach ludzko do siebie podobnych słów wypływa pewne, czasem niestety marginalizowane niebezpieczeństwo interferencji. Dlatego tłumacze – szczególnie ci mniej doświadczeni w zawodzie – powinni szczególnie bacznie przyglądać się wszystkim słowom, które napotykają w tłumaczonych tekstach, a które wydają im się bardzo podobne do innych znanych słów. Już podczas nauki języka obcego powinno się wpaść wszystkim filologom i/lub tłumaczom, jak ważne jest dostrzeganie słów występujących w dwóch lub więcej językach wykazujących identyczną lub podobną formę, a przecież różniących się znaczeniowo. Osobom tym należy uświadamiać fakt, że jeśli przypiszemy słowom błędne znaczenie pod wpływem podobieństwa ich formy i błędnie je przetłumaczymy, może dojść do zakłóceń w komunikacji językowej. Oczywiście ważną rolę odgrywa kontekst wypowiedzi, który pozwala tłumaczowi wstępnie zweryfikować spójność tekstu. Warto jest także zajrzeć do słownika czy do Internetu i upewnić się, czy został wybrany prawidłowy ekwiwalent, choć trzeba przyznać, że niektóre źródła – szczególnie jeśli chodzi słowniki dwujęzyczne – nie są w pełni wiarygodne. Piotrowski (1994:174) podkreśla, że w praktyce sami leksykografowie nie traktują słowników dwujęzycznych jako podstaw tłumaczenia i że w zasadzie w tych słownikach starają się oni dać użytkownikowi serię porównań, paralel, niedokładnych analogii między dwoma językami. Jako przykład niech posłuży znany, lecz niestety nie zawsze zasługujący na zaufanie Wielki Słownik Niemiecko-Polski [WSNP]. Przytoczone poniżej przykłady podania błędnych ekwiwalentów niemieckich słów w języku polskim znajdujące się we wspomnianym słowniku zweryfikowałam za pomocą znanego niemieckiego słownika jednojęzycznego DUDEN-Deutsches Universalwörterbuch [DUDEN], zaznaczając błędne ekwiwalenty gwiazdką. W związku z faktem, że słowniki dwujęzyczne zawierają niestety wprowadzające w błąd odpowiedniki, tłumacz powinien posługiwać się przy weryfikacji wykonywanych tłumaczeń słownikami jednojęzycznymi.

1) *Büro*

[WSNP]: biuro; biurko*

[DUDEN]: 1. Arbeitsraum; Dienststelle, wo die verschiedenen schriftlichen oder verwaltungstechnischen Arbeiten eines Betriebes oder bestimmter Einrichtungen des öffentlichen Lebens erledigt werden. 2. die zu der Dienststelle gehörenden Angestellten

2) *frottieren*

[WSNP]: froterować*

[DUDEN]: 1. die Haut [nach einem Bad] mit Tüchern oder Bürsten [ab]reiben. 2. (veraltet) bohnen (woskować, zaciągać podłogę pastą – [WSNP])

3) *Doping*

[WSNP]: doping, podnieta*

[DUDEN]: (unerlaubte) Anwendung von Anregungsmitteln zur vorübergehenden Steigerung der sportlichen Leistung

4) *Konkurs*

[WSNP]: upadłość, współubieganie się (einen Konkurs ausschreiben – rozpisać konkurs)*

[DUDEN]: 1. Zahlungsunfähigkeit, Zahlungseinstellung einer Firma. 2. gerichtliches Vollstreckungsverfahren zur gleichmäßigen und gleichzeitigen Befriedigung aller Gläubiger eines Unternehmens, das die Zahlungen eingestellt hat

Na zakończenie chciałabym podkreślić, że bagatelizowane często zjawisko „fałszywych przyjaciół tłumacza” zasługuje na większą uwagę. Należy pamiętać o tym, że znaczenia wyrazów w języku A i B z reguły się nie pokrywają, a „fałszywi przyjaciele tłumacza” są skrajnym dowodem na to, że każdy język stanowi swoisty system i że znaczenie jego elementów jest specyficzne. Każdy tłumacz powinien mieć świadomość, że takie pary lub grupy podobnie wyglądających słów mogą wprowadzać w błąd, dlatego powinien traktować je ze szczególną dbałością starając się wyszukiwać prawidłowe odpowiedniki podczas procesu przekładu.

Bibliografia

Kątny, A. (2000), „Kontakty językowe a „faux amis” i internacjonalizmy”, w: A. Kątny / K. Hejwowski (red.), *Problemy frazeologii i leksykografii*. Olecko: Wszechnica Mazurska. 5-12.

Kuczyński, E. (2003), „Ein Diskurs zu geschichtlichen, terminologischen und definitorischen Fragen der „falschen Freunde des Übersetzers““, *Orbis Linguarum*, Vol. 24, 255-280.

Lipczuk, R. (2000), „Fałszywi przyjaciele tłumacza w słownikach niemiecko-polskich”, w: A. Kątny / K. Hejwowski (red.), *Problemy frazeologii i leksykografii*. Olecko: Wszechnica Mazurska. 13-21.

Lipczuk, R. (2000), „Bibliografia na temat „faux amis”“, w: A. Kątny / K. Hejwowski (red.), *Problemy frazeologii i leksykografii*. Olecko: Wszechnica Mazurska. 175-200.

Piorowski, T. (1994), *Z zagadnień leksykografii*. Warszawa: PWN.

Słowniki

DUDEN Deutsches Universalwörterbuch (2001), Mannheim: Dudenverlag.

Lipczuk, R. (1990), *Mały słownik tautonimów niemiecko-polskich*. Warszawa: WSiP.

Piprek, J., J. Ippoldt (1985), *Wielki Słownik Niemiecko-Polski*. Tom I i II. Warszawa: Wiedza Powszechna.

Ulrich, W. (2002), *Wörterbuch Linguistische Grundbegriffe*. Berlin/Stuttgart: Gebrüder Borntraeger Verlagsbuchhandlung.

SUMMARY

“The translator’s false friends”, called also „tautonyms“ are words from two (or more) languages which have a similar or the same form, but their meanings differ. The use of such words in translation can be very misleading, that is why translators, especially those with little previous professional experience, are advised to carefully exam-

ine the meanings of such very similar words and to consult monolingual dictionaries to make sure that they have chosen an adequate target language equivalent.

NASZE RECENZJE

Mira Kadric', Dolmetschen bei Gericht. Erwartungen Anforderungen Kompetenzen 2., vollständig überarbeitete Auflage 2006. Facultas Universitätsverlag, Wien 255 S., 19,90,- EUR. ISBN 3-85114-954-8

Rezensiert von Peter Bartetzky

Vorbemerkung

"Dieses Buch ist das erste grundlegende Werk zum Thema Gerichts- und Behördendolmetschen im deutschsprachigen Raum" - hatte ich gleich auf dessen Einband gelesen. Das stimmt nicht, dachte ich mir, denn mir ist seit Jahren das ebenso grundlegende Werk zu diesem Thema von Jessnitzer bekannt (Dolmetscher. Ein Handbuch für die Praxis der Dolmetscher, Übersetzer und ihrer Auftraggeber im Gerichts-, Beurkundungs- und Verwaltungsverfahren Von Dr. Kurt Jessnitzer, Vizepräsident des Oberlandesgerichts a. D. Verlag Heymann, 1982, 237 S. ISBN 3-452-19125-7).

Zugegeben, dieser Widerspruch machte mich - noch bevor ich in das Buch selbst hereingeschaut habe - bezüglich seiner Originalität etwas mißtrauisch, denn so verkaufsfördernd das Etikett "erstes grundlegendes Werk" auf einem Bucheinband sein mag, so steht doch eine solche Vorspiegelung falscher Tatsachen einem seriösen Verlag schlecht an.

Über das Buch

Es stellte sich jedoch bald heraus, daß meine Voreingenommenheit vollkommen unbegründet war, denn ich konnte mich bereits durch einen kurzen Blick in das Literaturverzeichnis überzeugen, daß die Autorin des Buches das Werk ihres Vorgängers natürlich kennt, und nachfolgend auch feststellen, daß sie es auch mehrmals zitiert.

Somit ist das Buch zwar nicht - wie der Verlag behauptet - das "erste", sondern meines Wissens das "zweite" grundlegende Werk zum vorgenannten Thema, und das ist sehr erfreulich, denn:

- erstens behandelt die Translationwissenschaftlerin und praktizierende Gerichtsdolmetscherin Dr. Mira Kadric' aus Wien das Thema ganz anders, als es seinerzeit der zweifellos ebenso kompetente Vizepräsident des Oberlandesgerichts a. D. Dr. Kurt Jessnitzer aus Hamm getan hat;
- zweitens entspricht das bereits 1982 erschienene, seither nicht mehr aufgelegte Buch von Jessnitzer nach fast einem Jahrhundertviertel selbstverständlich nicht mehr dem neuesten Stand der Dinge, und
- drittens ist es längst vergriffen.

Die wesentlichen Unterschiede zwischen den beiden Werken ergeben sich vor allem aus den vollkommen gegensätzlichen Werdegängen ihrer Autoren. Auf diese Unterschiede will ich jedoch hier nicht eingehen, denn ich sehe es nicht als meine Aufgabe, das Werk von Jessnitzer nachträglich zu rezensieren.

Deshalb nachfolgend nur einige Anmerkungen zum Inhalt und Wert des Buches von Mira Kadrić. Es ist in acht Kapitel gegliedert:

- Theorierahmen für das gerichtliche Dolmetschen,
- Der Gerichtssaal als translatorisches Handlungsfeld,
- Rechtliche Grundlagen am Beispiel Österreichs,
- Beziehung und Tätigkeit der Dolmetscherinnen und Dolmetscher im Gerichtsverfahren,
- Gerichtliches Dolmetschen aus der Sicht der Richterinnen und Richter,
- Vermittlung der Kommunikation im Gerichtssaal,
- Berufsbild und Ausbildung der gerichtlichen Dolmetscherinnen und Dolmetscher,
- Dolmetschen bei Gericht auf dem Prüfstand.

Wie ersichtlich, verfolgt die Autorin dank ihrer theoretischen und praktischen Fachkompetenz einen interdisziplinären Ansatz. Einerseits werden z. B. Aspekte der Translationswissenschaft anhand der Skopostheorie und der Kultutheorie erläutert, andererseits wird die z. B. die rechtliche Position des Gerichtsdolmetschers ausführlich dargelegt. Darüber hinaus signalisiert schon das Inhaltsverzeichnis, daß dieses Werk sehr praxisorientiert ist. Besonderen Wert haben dabei u. a. die Auswertung einer Umfrage bei den Bedarfsträgern des Gerichtsdolmetschens und praktische Fallbeispiele des Dolmetschens im Gerichtssaal. In dieser einzigartigen Kombination von Theorie und Empirie liegt denn auch der besondere Wert des Buches. Man könnte es mit Fug und Recht als ein "Handbuch für Gerichtsdolmetscher" im Sinne eines handlichen und zugleich umfassenden Nachschlagwerks bezeichnen. Dem Handbuchcharakter entspricht auch die übersichtliche Gestaltung: Wichtige Textpassagen sind hervorgehoben (schattierte Rahmen), statistische Werte graphisch dargestellt (Balkendiagramme) und jedes Kapitel enthält eine Zusammenfassung.

Fazit

"Das Buch richtet sich zum einen an angehende und praktizierende gerichtliche Dolmetscher (...), für Berufskandidaten sollte es einen Überblick über die Grundlagen des Behördendolmetschens bieten (...), Praktikern mag zur Reflexion ihrer Tätigkeit bei Gericht dienen. (...) Zum anderen bietet das Werk Juristen (...) eine ganzheitliche Perspektive auf den Bereich Translation und Recht." (Zitat auszugsweise aus dem Vorwort).

Das reicht, um es den am Gerichtsdolmetschen interessierten Mitgliedern des TEPIS wärmstens zu empfehlen (sofern sie die deutsche Sprache beherrschen).

Dipl. Ing. Peter Bartetzky
Öffentlich bestellter und allgemein vereidigter
Dolmetscher und Übersetzer für die polnische
Sprache in Hamburg.

**Stephan Kudert, Leksykon terminologii fachowej doradztwa podatkowego -
Fachwörterlexikon für die Steuerberatung Deutsch-Polnisch. Rech-
nungswesen, Steuerrecht, Handelsrecht, DATEV eG 3**

Na ciągle dość skromnym rynku leksykonów dwujęzycznych pojawiło się nakładem Datev eG 3. poszerzone, wydanie polsko-niemieckiego Leksykonu terminologii fachowej doradztwa podatkowego. Rachunkowość, prawo podatkowe, prawo handlowe (Fachwörterlexikon für die Steuerberatung Deutsch-Polnisch. Rechnungswesen, Steuerrecht, Handelsrecht). Publikacja powstała pod kierunkiem prof. Stephana Kuderta. Współautorami leksykonu są (aktualni i byli) pracownicy Katedry Opodatkowania Przedsiębiorstw z Europejskiego Uniwersytetu Viadrina we Frankfurcie nad Odrą, przy współpracy z niemiecką spółdzielnią doradców podatkowych DATEV.

Leksykon jest adresowany w pierwszym rzędzie do doradców podatkowych, co można wywnioskować ze stosunkowo dużej liczby haseł dotyczących doradztwa podatkowego. Naturalnie należy spodziewać się, że odbiorca Leksykonu posiada zaawansowaną znajomość języka, pozwalającą mu na swobodne poruszanie się w terminologii rachunkowości, prawa podatkowego, czy też prawa handlowego. Niniejsza recenzja jest przygotowana jednak z punktu widzenia potrzeb tłumacza testów ekonomicznych.

Biorąc do ręki Leksykon, należałoby spodziewać się słownika encyklopedycznego [zawierającego] – uporządkowany zbiór wiedzy ujęty w formie hasel wraz z ich podstawowymi opisami, lub też zawierający wiedzę encyklopedyczną w formie skondensowanej [Wikipedia].

Leksykon składa się z dwóch zasadniczych części: polsko-niemieckiej oraz niemiecko-polskiej, a także dodatku w postaci tłumaczenia rocznego sprawozdania finansowego (Jahresabschluss) i rozwinięcia skrótów wraz z tłumaczeniami.

Niemal każde główne hasło jest zwięźle opracowane w języku polskim i niemieckim, nie tylko z podaniem ogólnej definicji, ale często również ze wskazaniem na różnice interpretacyjne w obu systemach prawnych, co jest bardzo przydatne w pracy tłumacza.

Jednakże niektóre hasła Leksykonu nie mają swojej definicji lub wyjaśnienia (np. *upadłość* i analogicznie *Konkurs*, *klasyfikacja ABC – ABC-Klassifikation*) lub też opis jest powtórzeniem hasła (*długo- i średnioterminowe rezerwy z wyłączeniem rezerw na świadczenia emerytalne: Zestawienie długo- i średnioterminowych rezerw z wyłączeniem rezerw na świadczenia emerytalne*), co w zasadzie niczego do objaśnienia hasła nie wnosi. Istnieje również cała grupa haseł, która w tego rodzaju leksykonie wydaje się całkowicie zbędna, bo - jak już zaznaczono na wstępie - należy założyć, że użytkownik posiada zaawansowaną znajomość języka obcego. Do takich haseł można zaliczyć np. ogrzewanie – Heizung, cło – Zoll, montaż – Montage, instalacja – Installation, konto – Konto, kasa – Kasse); należy przy tym zauważyć, że do tych haseł nie podano w Leksykonie żadnych definicji.

Inną grupą haseł są tłumaczenia pojęć, jakie nie występują w danym systemie prawnym (dodatek solidarnościowy, podatek kościelny). Jednakże każde hasło znajduje swoje lustrzane odbicie w wersji obcojęzycznej. Można by się zastanowić nad celowością tego rodzaju „odbicia”, bo powstają czasami kuriozalne hasła, które są w zasadzie tylko i wyłącznie tłumaczeniem danego pojęcia.

Bardzo więc pożądane byłyby hasła nie będące tłumaczeniami (np. Steuer von zivilrechtlichen Verträgen, Finanzgebühr – ta ostatnia ma w "goglach" 40 trafień, w większości pochodzących ze stron polskich, tłumaczonych na j. niemiecki). Każde z tego rodzaju haseł mogłoby zostać przetłumaczone inaczej.

Wydawca podkreśla aktualność Leksykonu, jednakże są hasła, które nie zostały uaktualnione (*wyciąg z rejestru handlowego* jest w polskim prawie handlowym wyłącznie pojęciem historycznym, aktualnie odpowiada mu *wyciąg z Krajowego Rejestru Sądowego*).

Brak jest - być może prostego - hasła „rachunek”, występuje natomiast „faktura” (VAT), a przecież w polskiej rachunkowości występuje również pojęcie *rachunku*, są natomiast *rachunki* – *Belege*. Oczywiście, że w tego rodzaju publikacji zawsze będzie dylemat, które hasło ująć, a które odrzucić. Jednak brakuje takich haseł, jak *skarb państwa*, czy *rezydent*, bądź *certyfikat rezydencji*.

Wiele haseł jest związanych wyłącznie z doradztwem podatkowym, bez wskazania na ich wieloznaczność (np. *wpis ostateczny*, to wyłącznie: *Bestellung*, *endgültige*, lub *klient*, to wyłącznie *Mandant*), a przecież w terminologii sądowej *wpis ostateczny* oznacza także *opłatę sądową*, zaś klient to nie tylko "*klient adwokata lub doradcy podatkowego*" (*Mandant*), ale także klient w znaczeniu ogólnym (*Kunde*).

Występują również hasła nadmiernie pomnożone, np. *wolny zawód*, *wykonujący wolny zawód*, *wolne zawody*, dla których nie znalazło się miejsce na definicję.

A pod hasłem: *Umowa o unikaniu podwójnego opodatkowania* brak jest powołania się na konkretną umowę zawartą pomiędzy RP a RFN a przecież w tym miejscu można by wskazać na właściwy Dziennik Ustaw, w którym umowa ta została opublikowana.

Mimo tych wielorakich braków należy podkreślić, że Leksykon jest przygotowany starannie, zawiera 1390 haseł. Wiele haseł jest opisanych w sposób zadowalający i dostosowany do potrzeb szerokiego kręgu odbiorców i zaspokajający w znacznej mierze także potrzeby specjalisty – tłumacza ekonomicznego. Recenzowana publikacja na pewno wypełnia lukę na rynku wydawniczym, jednakże z punktu widzenia tłumacza–praktyka wymaga jeszcze rozszerzenia opisów pojęć i - jak już wcześniej powiedziano - wyraźnego podziału na hasła źródłowe systemu polskiego i niemieckiego.

Paulina i Andrzej Leśniakowie
Tłumacze prawniczy i przysięgli
języka niemieckiego w Szczecinie

PRZEKŁADANIEC

Przychodzi klient do tłumacza

- Przychodzi klient do doskonałego tłumacza przysięgłego i po odebraniu tłumaczenia pyta: ja bardzo przepraszam, ale czy mógłbym przy okazji dowiedzieć się, jaki posiada pan dyplom, który pozwolił panu uzyskać tak zaszczytny tytuł na dowód niewątpliwie najwyższych kwalifikacji wśród innych tłumaczy? Na to tłumacz, który nie był przekonany, że jego dyplom mgr filologii komuś zaimponuje, odpowiedział wymijająco: „Kiedyś, wie pan, pewien magnat spytał Łomonosowa, który pochodził z chłopów, jakich ma słynnych przodków, skoro ma wstęp na dwór carski. Łomonosow na to odpowiedział: ‘mnie o to nikt nie pyta, ja sam jestem słynnym przodkiem’.” Ale to był naprawdę doskonały tłumacz przysięgły.
- Przychodzi klient do tłumacza przysięgłego i prosi o przetłumaczenie od ręki dwóch dokumentów. Po pół godziny oczekiwania tłumacz wręcza poświadczony tłumaczenie obu dokumentów i na pytanie o honorarium odpowiada: 100 złotych. Na to klient: sto złotych za pół godziny pracy? A tłumacz: tak, proszę pana, tylko ja poświęciłem dwadzieścia lat, żeby nauczyć się tłumaczyć w pół godziny tak trudne teksty.
- Przychodzi klient do tłumacza przysięgłego, przynosi dokument polski i mówi: proszę mi to przepisać po angielsku. Na to tłumacz: chętnie, ale nie mam takiej maszyny do przepisywania. Klient: To co, ja się pomyliłem i pan nie jest tłumaczem języka angielskiego? Tłumacz: nie, nie pomylił się pan, ja tłumaczę z angielskiego, ale nie przepisuję. Za to potrafię czytać angielskie teksty po polsku. Nawet a vista!
- Przychodzi klient do tłumacza przysięgłego, odbiera tłumaczenie i pyta, ile jest winien. Tłumacz powiada: 50 złotych. Na to klient: tak dużo? No pewnie, gdyby pan odjął te wszystkie spacje, to byłoby dużo taniej. A na to tłumacz: proszę bardzo, oto jest tłumaczenie sporządzone na specjalne życzenie ośzczędnego oklienta a nawet pomysłowego sądziego lub prokuratora.
- Przychodzi klient do tłumaczki przysięgłej, która zaprasza go do gabinetu, zamyka za nim drzwi, wydaje tłumaczenie, inkasuje honorarium i odprowadza klienta do drzwi. Potem ubiera się i idzie do przedszkola, żeby odebrać swojego synka. Przedszkolanka na powitanie mówi: jak to dobrze, że panią widzę. Właśnie zastanawialiśmy się dzisiaj, jaki ma pani zawód. Spytany o to pani synek powiedział nam, że właściwie nie wie, ale do mamusi przychodzą panowie, mama zamyka się z nimi w gabinecie, a po ich wyjściu na biurku leżą pieniądze. Stropioną mamę uprzedza radosne stwierdzenie przysłuchującej się obok tłumaczki konferencyjnej: a ja myślałam, że to tylko moja córeczka mnie kompromituje, opowiadając, że jej mama zamyka się z kolegami w kabinnie, a potem jej za to płacą.
- Przychodzi arabski klient do niezwykle skromnej tłumaczki przysięgłej w towarzystwie pięknej blondyny bogato połyskującej złotą biżuterią. Arab bierze do ręki przygotowane tłumaczenie i pyta: co jestem winien? Tłumaczka: 23

złote. Na to towarzyszka klienta: podziwiam panią, bo ja za taką sumę nie usiadłabym nawet do komputera. Właśnie wracamy od adwokata, z którym porozumiewaliśmy się prawie na migi, więc myślałam, że zawód tłumacza jest co najmniej tak samo ważny. Polska to rzeczywiście dziwny kraj, jak mówi mój Ali.

SPROSTOWANIE. Redakcja przeprasza Czytelników „Lingua Legis” nr 14 oraz Panią Dagmarę Płońską, autorkę artykułu pt. „Les rôles de l’interprète judiciaire”, za pomyłkowe umieszczenie niewłaściwej wersji streszczenia, które odnosiło się do pierwotnej wersji tego artykułu, później podzielonego na dwie części.